

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแผนการสอนและแบบวัดการคิด ประกอบด้วย

1. ศาสตราจารย์แสง จันทรงาม ผู้เชี่ยวชาญพิเศษประจำมหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
(วัดเจติยหลวงฯ)
2. พระครูปลัดสิทธิวัฒน์ ครูใหญ่โรงเรียนธรรมราชศึกษา
จังหวัดเชียงใหม่
3. พระครูธรรมธรรมธีรพงษ์ ยะอุดม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (วัดสวนดอก)
4. อาจารย์สุรัตน์ เหล็กงาม ผู้จัดการโรงเรียนธรรมราชศึกษา
จังหวัดเชียงใหม่
5. อาจารย์ไฉไลฤดี ยวนะศิริ ศูนย์วิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (วัดสวนดอก)

ภาคผนวก ข

แผนการสอน

แผนการสอนแบบโยนิโสมนสิการ

แผนการสอนที่ 1

วิชาพระพุทธศาสนา รายวิชา ส 0113
เรื่องจักรธรรม 4 ประการ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
เวลา 3 คาบ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

หลังจากจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนสามารถ...

1. บอกความหมาย และองค์ประกอบของจักรธรรม 4 ประการได้
2. วิเคราะห์และยกตัวอย่างการกระทำของบุคคลที่มีลักษณะของจักรธรรม 4 ประการได้
3. บอกประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักจักรธรรม 4 ประการได้

ความคิดรวบยอด

จักรธรรม 4 ประการ เป็นหลักธรรมเมื่อบุคคลนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ย่อมนำไปสู่
ความเจริญก้าวหน้า

หลักการ

การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของจักรธรรม 4 ประการ ย่อมจะช่วยนำพาชีวิตให้ไปสู่
ความเจริญรุ่งเรือง และประสบผลสำเร็จได้

เนื้อหา

เรื่อง จักรธรรม 4 ประการ

พุทธศาสนาได้วางแนวทางปฏิบัติ เพื่อไปสู่ความเจริญก้าวหน้าไว้ 4 ประการ เรียกว่า จักร 4 หรือจักรธรรม 4 ประการ แปลว่า ธรรมที่เปรียบเสมือนล้อรถ ผู้ใดปฏิบัติธรรมนี้ ก็จะประสบแต่ความเจริญก้าวหน้า จักรธรรม 4 ประการนี้ได้แก่

1. ปฏิรูปเทสวาสะ คือ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง การอยู่ในหมู่ของคนดี ถิ่นที่เจริญ เพราะการอยู่ในถิ่นที่ดีนั้น จะทำให้เราพบเห็นแต่สิ่งที่ดี ได้รับความรู้ที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เราเป็นคนดีไปด้วย เช่น การที่เราอยู่ใกล้ถิ่นที่เจริญ ใกล้สถานศึกษา ใกล้แหล่งอารยธรรมที่ดี สิ่งเหล่านี้ ย่อมมีผลต่อการพัฒนาจิตใจเราให้รักการเรียนรู้ และสนใจการศึกษาบ้างไม่มากก็น้อย

2. สัมปรีชูปัสสยะ คือ การคบคนดี ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี การคบคนดีเป็นเหตุนำไปสู่ความเจริญ เพราะคนดีที่เราคบนั้น ย่อมจะแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนในทางที่ถูกต้อง ไม่แนะนำทางเสื่อมเสียแก่เรา เช่น การที่เราอยู่ใกล้นักปราชญ์ หรือคนที่มีความรู้ ความประพฤติดี เรากีย่อมรับเอาคุณธรรม หรือความรู้ของผู้ที่เราอยู่ใกล้ชิดมาด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เหมือนคำกล่าวที่ว่า “คบคนเช่นไร ย่อมเป็นเช่นนั้น”

3. อุตตสัมมาปณิธิ คือ การตั้งตนไว้ชอบ การตั้งใจไว้ถูกต้อง หมายถึง การดำรงตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เช่น การที่เราตั้งใจเป็นกุศล มีเหตุมีผล ชอบความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบสังคม ย่อมทำให้เรามีความสุข ในการดำเนินชีวิตตามอัธยา

4. ปุพเพกตปุญญตา คือ ความเป็นผู้นำที่ทำความดีไว้ก่อนแล้ว หรือการทำความดีให้พร้อมไว้ก่อนแล้ว เช่น การที่เราประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดา ผู้ที่เราเคารพนับถือ ย่อมส่งผลให้เราตัดสินใจหรือทำอะไรไม่ผิดพลาด เพราะมีการทำความดีไว้ก่อน คือการเชื่อฟัง คำสอน เพราะเหตุว่าผู้ที่รักเราย่อมแนะนำแต่ทางดีแก่เราเท่านั้น

คุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ จัดเป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติประสบแต่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต จึงเรียกอีกอย่างว่า พหุการธรรม หมายถึง ธรรมที่มีอุปการะมากแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะนำไปสู่ความเจริญงอกงามดังกล่าว

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (ใช้เวลา 20 นาที)

1. ครูให้นักเรียนดูรูปภาพและประวัติชีวิตของบุคคลตัวอย่าง เช่น พระธรรมสิทธิอาจารย์ นายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) แล้วให้บอกถึงความรู้สึกที่นักเรียนมีต่อบุคคลเหล่านั้น
2. ครูสนทนาถึงคำบอกเล่าของนักเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนายกรัฐมนตรี เพื่อโยงเข้าสู่บทเรียนที่จะสอน คือ จักรวรรม 4 และให้นักเรียนได้ทราบว่ เกี่ยวเนื่องกับจักรวรรมข้อใดบ้าง
3. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดการคิดสวเหตุผลวปัจจัยของนักเรียน จำนวน 15 ข้อใช้เวลา 20 นาที

ขั้นดำเนินการสอน (ใช้เวลาประมาณ 100 นาที)

1. การแสวงหาความรู้
 - ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 5-7 คนตามความสมัครใจของนักเรียน
 - ครูชี้แจงถึงวิธีการทำงานกลุ่มโดยให้เลือกหัวหน้ากลุ่ม และเลขานุการกลุ่ม หัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย เลขานุการกลุ่มเป็นผู้จดบันทึกผลการอภิปราย
 - ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ เรื่อง จักรวรรม 4 ประการ จากใบความรู้ ที่ครูแจกให้ แล้วปฏิบัติตามคำสั่งในใบงานที่ 1 คือ ร่วมกันอภิปรายและให้หาข้อสรุปสำคัญในหลักจักรวรรม แต่ละข้อ เมื่อได้ข้อสรุปสำคัญแล้ว ให้แต่ละกลุ่มปฏิบัติตามคำชี้แจง ในใบงานที่ 1 เวลาสำหรับอภิปราย และสรุปประมาณ 20 นาที
2. ค้นพบความรู้
 - 2.1 ครูให้นักเรียนตัวแทนแต่ละกลุ่ม นำเสนอผลงานการอภิปราย ตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย กลุ่มละ 1 หัวข้อ ๆ ละประมาณ 5 นาที หลังการเสนอผลงานของแต่ละกลุ่มแล้ว ครูให้กลุ่มที่เป็นผู้ฟังเป็นฝ่ายซักถาม และสมาชิกที่เป็นกลุ่มอภิปรายจะต้องช่วยกันตอบคำถามจนกระจ่างชัด ส่วนครูเป็นผู้เสริมในบางตอนที่ไม่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง
 - 2.2 ครูให้นักเรียนทุกคนช่วยกันสรุป ความหมาย และองค์ประกอบของจักรวรรม 4 ประการ จากนั้นครูให้นักเรียนดูแผนภูมิความหมาย และองค์ประกอบของจักรวรรม 4 เพื่อเน้นย้ำความเข้าใจของนักเรียน

3. วิเคราะห์ และประเมินค่า

3.1 ครูแจกเอกสารเกี่ยวกับประวัติของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ กลุ่มละ 1 ชุด โดยแต่ละชุดจะเป็นประวัติบุคคล 4 ลักษณะ ดังนี้

- บุคคลในสังคมที่มีคุณสมบัติครบถ้วนของจรรยา 4 ประการซึ่งมีชีวิตรุ่งเรือง
- บุคคลที่อยู่ในวัยไล่เรี่ยกับนักเรียน มีคุณสมบัติของจรรยา 4 ประการ
- บุคคลยากไร้ ที่มีคุณสมบัติตามจรรยา 4 ประการ และเป็นบุคคลที่สังคม

รู้จัก

- บุคคลที่ขาดคุณสมบัติตามจรรยา 4 ประการ ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกับนักเรียน

กับนักเรียน

3.2 ครูให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันว่าควรเลือกบุคคลใด หรือไม่เลือกบุคคลใดเป็นตัวอย่าง ในการปฏิบัติตามจรรยา 4 ประการ

3.3 ให้แต่ละกลุ่มเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตามประเด็นของหลักการจรรยา 4 ประการและถ้าสมาชิกในกลุ่มคนใด สงสัยหรือไม่เห็นด้วย ก็อภิปรายซักถามกันจนเป็นที่เข้าใจ โดยเลือกบุคคลตัวอย่างได้เป็นแนวทางปฏิบัติของกลุ่มแล้ว ตอบคำถาม ตามหัวข้อในใบงานที่ 2

4. การปฏิบัติ พิสูจน์ความรู้

ครูให้นักเรียนแต่ละคน พิจารณาตนเองว่าได้ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมเรื่องจรรยา 4 ประการ ในชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง และผลของการปฏิบัติเป็นอย่างไร โดยบันทึกในแบบบันทึกผลการปฏิบัติตน ตามหลักจรรยา 4 ประการ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมข้อที่ 1 การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

การปฏิบัติจริงของข้าพเจ้า.....

.....

ผลของการปฏิบัติ.....

.....

การปรับปรุงแก้ไข.....

.....

กิจกรรมข้อที่ 2 การคบคนดี

การปฏิบัติจริงของข้าพเจ้า.....

.....

ผลของการปฏิบัติ.....

.....

การปรับปรุงแก้ไข.....

.....

กิจกรรมข้อที่ 3 การดำรงตนตั้งมั่นอยู่ในความดี

การปฏิบัติจริงของข้าพเจ้า.....

.....

ผลของการปฏิบัติ.....

.....

การปรับปรุงแก้ไข.....

.....

กิจกรรมข้อที่ 4 การทำความดีไว้พร้อม

การปฏิบัติจริงของข้าพเจ้า.....

.....

.....

ผลของการปฏิบัติ.....

.....

.....

การปรับปรุงแก้ไข.....

.....

.....

ขั้นสรุป (ใช้เวลาประมาณ 30 นาที)

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปความหมายและประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักของกิจกรรม 4 ประการ และลักษณะวิธีคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย

2. ครูมอบหมายให้นักเรียนทุกคนเขียนบันทึกประจำวัน (Diary) ภายใน 2 สัปดาห์ว่าได้ปฏิบัติตนตามหลักกิจกรรม 4 ประการ อย่างสม่ำเสมออย่างไรบ้าง และให้นักเรียนสังเกตซึ่งกันและกัน โดยครูออกแบบสังเกตให้นักเรียน เพื่อนำไปใช้สังเกตดังกล่าว

3. ครูทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบวัดการคิดสาวเหตุสาวปัจจัยชุดเดิมอีกครั้งหนึ่ง

การวัดผล

1. สังเกต จากการแสดงความรู้สึกลต่อการสังเกตภาพ และฟังเรื่องในชั้นนำสังเกตจากการอภิปรายร่วมกัน

2. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ภายในกลุ่มทำงานกลุ่ม

3. สังเกตจากการนำเสนอผลงานกลุ่ม

4. ตรวจแบบบันทึกผลการปฏิบัติตนตามหลักกิจกรรม 4 ประการ

การประเมินผล

1.
2.
3.
4.

สื่อการสอน

1. ภาพบุคคลตัวอย่าง จำนวน 3 ภาพ
2. ใบความรู้
3. ใบงานที่ 1 2
4. ประวัติบุคคล ที่ให้ศึกษาค้นคว้า จำนวน 4 คน
5. แบบบันทึกประจำวันเกี่ยวกับการปฏิบัติตน ตามหลักจรรยาบรรณ 4 ประการ
6. แผนภูมิความหมาย และองค์ประกอบของจรรยาบรรณ 4 ประการ
7. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 0113 พระพุทธศาสนา ของกรมวิชาการ กระทรวง

ศึกษาธิการ

ใบความรู้

เรื่อง จักรธรรม 4 ประการ

พุทธศาสนาได้วางแนวทางปฏิบัติ เพื่อไปสู่ความเจริญก้าวหน้าไว้ 4 ประการ เรียกว่า จักร 4 หรือจักรธรรม 4 ประการ แปลว่า ธรรมที่เปรียบเสมือนล้อรถ ผู้ใดปฏิบัติธรรมนี้ ก็จะประสบแต่ความเจริญก้าวหน้า จักรธรรม 4 ประการนี้ ได้แก่

1. ปฏิรูปเทสวาสะ คือ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง การอยู่ในหมู่ของคนดี ถิ่นที่เจริญ เพราะการอยู่ในถิ่นที่ดีนั้น จะทำให้เราพบเห็นแต่สิ่งที่ดี ได้รับความรู้ที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เราเป็นคนดีไปด้วย เช่น การที่เราอยู่ใกล้ถิ่นที่เจริญ ใกล้สถานศึกษา ใกล้แหล่งอารยธรรมที่ดี สิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการพัฒนาจิตใจเราให้รักการเรียนรู้ และสนใจการศึกษาบ้างไม่มากก็น้อย

2. สัมปรัสุปัสสยะ คือ การคบคนดี ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี การคบคนดีเป็นเหตุนำไปสู่ความเจริญ เพราะคนดีที่เราคบนั้น ย่อมจะแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนในทางที่ถูกต้อง ไม่แนะนำทางเสื่อมเสียแก่เรา เช่น การที่เราอยู่ใกล้นักปราชญ์ หรือคนที่มีความรู้ ความประพฤติดี เราก็ย่อมรับเอาคุณธรรม หรือความรู้ของผู้ที่เราอยู่ใกล้ชิดมาด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เหมือนคำกล่าวที่ว่า “คบคนเช่นไร ย่อมเป็นเช่นนั้น”

3. อุตตสัมมาปณิธิ คือ การตั้งตนไว้ชอบ การตั้งจิตไว้ถูกต้อง หมายถึง การดำรงตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรมที่งดงาม เช่น การที่เรามีจิตใจเป็นกุศล มีเหตุมีผล ชอบความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบสังคม ย่อมทำให้เรามีความสุขในการดำเนินชีวิตตามอัธยาศัย

4. ปุพเพกตปุญญตา คือ ความเป็นผู้นำที่ทำความดีไว้ก่อนแล้ว หรือ การทำความดีให้พร้อมไว้ก่อนแล้ว เช่น การที่เราประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดา ผู้ที่เราเคารพนับถือ ย่อมส่งผลให้เราตัดสินใจหรือทำอะไรไม่ผิดพลาด เพราะมีการทำความดีไว้ก่อน คือการเชื่อฟัง คำสอน เพราะเหตุว่าผู้ที่รักเราย่อมแนะนำแต่ทางดีแก่เราเท่านั้น

คุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ จัดเป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติประสบแต่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต จึงเรียกอีกอย่างว่า พหุการธรรม หมายถึง ธรรมที่มีอุปการะมากแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะนำไปสู่ความเจริญงอกงามดังกล่าว

2. เมื่อแต่ละกลุ่มอภิปรายและได้ข้อสรุปแล้ว ให้เลขานุการกลุ่มเป็นผู้จัดบันทึกตามลำดับหัวข้อที่กำหนดให้ลงในสมุด แล้วส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มนำเสนอการสรุปหน้าห้องกลุ่มละประมาณ 5 นาที

3. หลังการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม หากกลุ่มใดมีข้อสงสัยให้ซักถามจากกลุ่มที่อภิปรายได้ และถ้ากลุ่มตอบไม่ชัดเจน ครูจะเป็นผู้ช่วยเสริมในประเด็นที่ติดขัด เมื่อเสร็จสิ้นการนำเสนอและไม่มีข้อสงสัยแล้ว ครูให้นักเรียนสรุปเป็นประเด็นเนื้อหาลงในสมุดของแต่ละคน

ใบงานที่ 2

เรื่อง จักรวรรมี 4 ประการ

คำชี้แจง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตอบคำถาม ต่อไปนี้ (ตามความคิดเห็นของกลุ่มอย่างอิสระ)

1. บุคคลตัวอย่างที่กลุ่มของนักเรียนเลือก คือใคร
2. บุคคลที่นักเรียนเลือกได้ปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักจักรวรรมี 4 ประการ ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ อย่างไรบ้าง

2.1) ด้านปฏิรูปเทสวาสะ

ตัวอย่างการกระทำ

2.2) ด้านสัปปริสุบัสสยะ

ตัวอย่างการกระทำ

2.3) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ

ตัวอย่างการกระทำ

2.4) ด้านปัพเพตปัญญตา

ตัวอย่างการกระทำ

3. ท่านเหล่านั้นประสบความสำเร็จเรื่อง หรือความทุกข์ความผิดหวังอย่างไรบ้าง

.....

4. จงคิดแบบสืบค้นหาสาเหตุที่เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดผลอะไรแก่ท่านเหล่านั้น
ว่าเป็นเพราะอะไร

.....

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ตัวอย่างของการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย

ทาต่ายัง เป็นศิลปินที่มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศิลปินยอดนิยม.....

การสืบค้นหาสาเหตุที่เป็นผล คือ.....

ทาต่ายังเป็นศิลปินที่มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะอะไร	เพราะมีความสามารถสูง
เธอมีความสามารถสูงเพราะอะไร	เพราะมีผู้แนะนำเป็นพิเศษ
เธอมีผู้แนะนำเป็นพิเศษเพราะอะไร	เพราะเธออยู่ในหมู่ของคนดีและแนะนำ ประโยชน์
เธออยู่ในหมู่คนดีเพราะอะไร	เพราะเธอรู้จักการคบหาคนดี ฯลฯ

แผนการสอนตามหลักวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ

แผนการสอนที่ 2

วิชา พระพุทธศาสนา รายวิชา ส 0113
เรื่อง ทัฏฐธัมมิกัตถะ 4

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
เวลา 3 คาบ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

หลังจากเรียนจบบทเรียนนี้แล้วนักเรียนสามารถ...

1. อธิบายความหมายและองค์ประกอบของทัฏฐธัมมิกัตถะ 4 ได้
2. วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่มีคุณสมบัติของทัฏฐธัมมิกัตถะ 4 ได้
3. บอกประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักทัฏฐธัมมิกัตถะ 4 ได้

ความคิดรวบยอด

ทัฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรม ที่ปฏิบัติเป็นประจำสามารถอำนวยความสะดวกให้มีความมั่นคง ก้าวหน้าในการทำงาน และอาชีพทั้งปัจจุบันและอนาคต

หลักการ

ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอน และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของ ทัฏฐธัมมิกัตถะ 4 ย่อมมีชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพมีความมั่นคง และดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหา

ทัฏฐธัมมิกัตถะ 4

ทัฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นธรรมที่อำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมในหมวดนี้จะทำให้มีความมั่นคงและมีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วย

1. จ คือ ฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ในกิจการที่ทำทุกชนิด ความขยันเป็นพื้นฐานที่สำคัญประการแรกของการทำงาน เช่นการศึกษาเล่าเรียน หรือการทำกิจใด ๆ ก็ตาม หากผู้ทำปราศจากความขยันหมั่นเพียร เราสามารถคาดการณ์ไว้ในใจได้ว่าเขาจะต้องประสบกับความล้มเหลว ไม่มีทางที่จะตั้งฐานะให้มั่นคงหรือประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานได้ ตรงกันข้ามหากมีความขยันหมั่นเพียร ย่อมประสบผลสำเร็จในการทำงาน

2. อา คือ อารัขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาทรัพย์ หมายถึง การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยด้วยความขยันหมั่นเพียรหรือทรัพย์สินที่มีอยู่ด้วยการรู้จักใช้จ่ายและการรู้จักเก็บหอมรอมริบทรัพย์สินที่เหลือจากการใช้จ่ายมิให้สูญหาย เกิดอันตราย รวมไปถึงการรักษาสถานภาพทางตำแหน่งหน้าที่การงานมิให้ตกต่ำด้วย เช่น การที่เรามีทรัพย์ ต้องใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด

3. ก. คือ กัลยาณมิตรตตา การคบคนดีเป็นมิตร เช่น การรู้จักคบหาสมาคมกับคนดีที่มีความรู้และความประพฤติดี ผู้ที่เป็นคนดีย่อมจะแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เรา มีแต่จะทำให้เราเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งในการทำงาน การศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นการคบคนดีเป็นมิตรจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการทำให้คนมีฐานะความเป็นอยู่มั่นคงขึ้น

4. ส. คือ สมชีวิตา การดำรงชีพที่เหมาะสม พอเหมาะพอดี หมายถึง เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่ทรัพย์สินที่หามาได้หรือที่มีอยู่ โดยไม่ทำให้ฟุ่มเฟือยหรือผิดเคืองเกินไปนัก เพราะการใช้จ่ายที่เกินฐานะจะทำให้ทรัพย์สินที่หามาได้หมดไปอย่างรวดเร็ว เช่น การรู้จักใช้ทรัพย์จ่ายในสิ่งที่ควรจ่าย ประหยัดในสิ่งที่ควรประหยัด จึงจัดเป็นการเลี้ยงชีพที่เหมาะสม

หลักปฏิบัติทั้ง 4 นี้ หากใครปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนก็จะทำให้ได้รับประโยชน์สูงสุดตามหลักธรรม คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ทำให้เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีความเจริญในการประกอบอาชีพและการเลือกคบมิตรที่ดี เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (ประมาณ 20 นาที)

1. ครูเปิดเพลงธรรมะที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร เก็บหอมรอมริบทรัพย์สิน การมีเพื่อนดี และการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม
2. เมื่อนักเรียนฟังเพลงจบ ให้ทุกคนช่วยกันสรุปว่าได้ข้อคิดเตือนใจจากเพลงในเรื่องใดบ้าง ซึ่งนักเรียนสามารถตอบได้หลาย ๆ ประการ โดยครูจะจดบันทึกบนกระดานดำ

3. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปให้ได้ว่าเรื่องที่นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์นำเสนอมานั้น จัดอยู่ในหลักธรรมข้อใหญ่ ๆ ข้อใด ซึ่งได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การเก็บรักษาทรัพย์ การคบคนดีเป็นมิตร การดำรงชีพที่เหมาะสม

4. ครูชี้ประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญหลักธรรมะในหัวข้อดังกล่าว จัดอยู่ใน ทิฐุธรรมมีกัตตะ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย ความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ การคบเพื่อนที่ดี การเลี้ยงชีพที่เหมาะสม

5. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดการคิดสาวเหตุผลปัจจัยเกี่ยวกับ ทิฐุธรรมมีกัตตะ 4 ของนักเรียน จำนวน 15 ข้อ

2. ขั้นสอน (ประมาณ 100 นาที)

2.1 แสวงหาความรู้

ครูให้นักเรียนฟังบทละครเรื่อง "วิถีชีวิต" จากเทปบันทึกเสียง

2.1.1 ค้นพบความรู้

- ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5 – 6 คน ให้อภิปรายร่วมกันว่า ในบทละครที่นักเรียนฟังไปแล้วนั้น ผู้ใดบ้างที่ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพและในการทำงาน

2.1.2 การวิเคราะห์และประเมินค่า

- ครูให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุป จากบทละครเรื่อง "วิถีชีวิต" ตามหัวข้อที่กำหนด ในใบงานที่ 1 โดยให้เวลาอภิปรายประมาณ 15 นาที

- แต่ละกลุ่มส่งผลสรุปการอภิปรายแก่ครู แล้วครูเป็นผู้สุ่มเลือกบางกลุ่ม ให้เสนอผลงานหน้าชั้นเรียนและให้ตัวแทนกลุ่มอื่นๆ เป็นผู้ซักถามสมาชิกกลุ่มที่เสนอผลอภิปรายช่วยกันตอบ

2.2 การปฏิบัติ พิสูจน์ความรู้

1. ให้นักเรียนแต่ละคนพิจารณาตนเองว่าได้ปฏิบัติตามหลักทิฐุธรรมมีกัตตะ 4 อย่างไรบ้าง โดยเขียนลงในแบบบันทึกผลการปฏิบัติตนดังนี้

แบบบันทึกการปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4

ลำดับ	คุณสมบัติตามหลักธรรม	ตัวอย่างการกระทำ	ผลของการกระทำ
1	อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร)		
2	อารักขสัมปทา (รักษาทรัพย์ที่หาได้)		
3	กัลยาณมิตตตา (การคบคนดีเป็นมิตร)		
4	สมชีวิตา (การดำรงชีพอย่างพอ เหมาะกับฐานะของตน)		

สรุปผล ถ้านักเรียนมีคุณสมบัติตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ครบทุกข้อ
จะมีผลต่อการดำรงชีวิต คือ.....

สรุปผล ถ้านักเรียนมีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4
นักเรียนคิดว่ายังขาดหลักธรรมในข้อ..... เรื่อง.....และมีผลต่อการทำงานของ
นักเรียนคือ.....

นักเรียนจะปรับปรุงแก้ไขโดยการปฏิบัติดังนี้.....

2. ครูให้นักเรียนส่งแบบบันทึกการปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4

3. ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนไปปรับปรุงงานโดยฝึกปฏิบัติตนตามหลัก
ทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ให้ครบตามคุณธรรมทั้ง 4 ถ้าผู้ใดที่ปฏิบัติครบอยู่แล้วก็พยายามปฏิบัติให้ได้จริง
และปรับปรุงให้พัฒนาขึ้นตามลำดับแล้วบันทึกผลการปฏิบัติในแบบที่กำหนดให้ส่งครูในสัปดาห์
ถัดไป

3. ขั้นสรุป (ใช้เวลา ประมาณ 30 นาที)

3.1 ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันสรุปความหมายและองค์ประกอบของทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 และประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 แล้วครูสรุปเพิ่มเติมโดยใช้แผ่นโปสเตอร์ แผนภูมิช่วย เพื่อความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 ทดสอบเพื่อวัดการคิดสวเหตุผลปัจจัยของนักเรียนหลังเรียน

การวัดผล

1. สังเกตจากการทำงานและการมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้
2. สังเกตจากการอภิปราย การวิเคราะห์ และการนำเสนอผลงานภายในกลุ่ม
3. การตรวจแบบบันทึกการปฏิบัติตน ในมรรคมงคล 8 ของนักเรียน

การประเมินผล

1.
2.
3.

สื่อการสอน

1. เพลงธรรมะ
2. เทปบทละครเรื่อง "วิถีชีวิต"
3. ใบงานที่ 1
4. ใบความรู้
5. แบบบันทึกการปฏิบัติ
6. แผ่นใสแผนภูมิเรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4
7. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 0113 พระพุทธศาสนา

ใบความรู้

เรื่อง ทิฐุธรรมิกัตถะ 4

ทิฐุธรรมิกัตถะ 4 เป็นธรรมที่อำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้ที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหมวดนี้จะทำให้มีฐานะมั่นคงและมีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพซึ่งประกอบด้วย

1. อุ คือ อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในกิจการที่ทำทุกชนิด ความขยันเป็นพื้นฐานที่สำคัญประการแรกของการทำงาน เช่น การศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงานใด ๆ ก็ตาม หากผู้ทำปราศจากความขยันหมั่นเพียร เราสามารถคาดการณ์ไว้ได้ว่าเขาจะต้องประสบกับความล้มเหลว ไม่มีทางที่จะตั้งฐานะให้มั่นคงหรือประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานได้ ตรงกันข้ามหากมีความขยันหมั่นเพียร ย่อมประสบผลสำเร็จในการทำงาน
 2. อา คือ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาทรัพย์ หมายถึง การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรหรือทรัพย์สินที่มีอยู่ด้วยการรู้จักใช้จ่ายและการรู้จักเก็บหอมรอมริบทรัพย์สินที่เหลือจากการใช้จ่ายมิให้สูญหาย เกิดอันตราย รวมไปถึงการรักษาสถานภาพทางตำแหน่งหน้าที่การงานมิให้ตกต่ำด้วย เช่น การที่เรามีทรัพย์ต้องใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด
 3. ก. คือ กัลยาณมิตรตตา การคบคนดีเป็นมิตร เช่น การรู้จักคบหาสมาคมกับคนดีที่มีความรู้และความประพฤติดี ผู้ที่เป็นคนดีย่อมจะแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เรา มีแต่จะทำให้เราเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งในการทำงาน การศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นการคบคนดีเป็นมิตรจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการทำให้คนมีฐานะความเป็นอยู่มั่นคงขึ้น
 4. ส. คือ สมชีวิตา การดำรงชีพที่เหมาะสม พอเหมาะพอดี หมายถึง เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่ทรัพย์สินที่หามาได้หรือที่มีอยู่ โดยไม่ทำให้ฟุ่มเฟือยหรือฝืดเคืองเกินไปนัก เพราะการใช้จ่ายที่เกินฐานะจะทำให้ทรัพย์สินที่หามาได้หมดไปอย่างรวดเร็ว เช่น การรู้จักใช้ทรัพย์จ่ายในสิ่งที่ควรจ่าย ประหยัดในสิ่งที่ควรประหยัด จึงจัดเป็นการเลี้ยงชีพที่เหมาะสม
- หลักปฏิบัติทั้ง 4 นี้ หากใครปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนก็จะทำให้ได้รับประโยชน์สูงสุดตามหลักธรรม คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ทำให้เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีความเจริญในการประกอบอาชีพและการเลือกคบมิตรที่ดี เป็นต้น

ใบงานที่ 1

จงอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปจากบทละคร ตามหัวข้อ ดังนี้

1. ตัวละครในเรื่องมีใครบ้างที่มีความขยัน (อุณฐานสัมปทา)
 - 1.1.....ตัวอย่างการกระทำ.....
 - 1.2.....ตัวอย่างการกระทำ.....
 - 1.3.....ตัวอย่างการกระทำ.....
1. ผู้ใดได้ชื่อว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมต่อคำกล่าวที่ว่า "เป็นผู้รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินอย่างเหมาะสม" (อารักขสัมปทา)
 - 2.1.....เหตุผล.....
 - 2.2.....เหตุผล.....
 - 2.3.....เหตุผล.....
1. ผู้ใดควรได้สมญานามว่า "กัลยาณมิตร"
 - 3.1.....เหตุผล.....
 - 3.2.....เหตุผล.....
 - 3.3.....เหตุผล.....
1. ใครได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ดำรงตนเหมาะสม (สมชีวิตา)
 - 4.1.....เหตุผล.....
 - 4.2.....เหตุผล.....
 - 4.3.....เหตุผล.....
1. บุคคลใดมีคุณสมบัติครบถ้วนในทิวฐธัมมิกัตตะ 4 อธิบายและยกตัวอย่างว่าเขามีคุณสมบัติอย่างไรในหัวข้อต่อไปนี้
 - 1.1 อุณฐานสัมปทา
 - 1.2 อารักขสัมปทา
 - 1.3 กัลยาณมิตตตา
 - 1.4 สมชีวิตา
2. บุคคลดังกล่าวมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ
3. นักเรียนได้ปฏิบัติตนในทิวฐธัมมิกัตตะ 4 หรือไม่ เพราะเหตุใด
4. จงช่วยกันคิดสืบสาวสาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดผลในข้อ 6

บทละครเรื่องวิถีชีวิต

(ปรับปรุงจาก สุคนธ์ สินธพานนท์ : 2538)

ตอนที่ 1

โรจน์ ณัฐ และกฤษฎ์ เป็นเพื่อนสนิทที่มีความรักกันมาก พวกเขาเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถ้าพวกเขาสอบไล่ผ่านทุกวิชาของระดับชั้นนี้ ก็แสดงว่าเขาเรียนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น วันนี้เป็นวันสุดท้ายของการสอบ หลังการสอบพวกเขาทั้งสามคนก็พากันเดินกลับบ้าน

โรจน์ : ฉันดีใจจังเลยที่จะเรียนจบหลักสูตรเสียที

ณัฐ : ฉันก็ดีใจเหมือนกัน กว่าที่จะผ่านมาถึงชั้น ม. 3 ได้ ฉันต้องสอบซ่อมแล้วซ่อมอีกแสนจะลำบากยากเข็ญเสียจริง

กฤษฎ์ : แต่ฉันรู้สึกเฉย ๆ ไม่ยินดี ไม่ตื่นเต้น เพราะฉันรู้ว่าชีวิตต่อไปข้างหน้าฉันต้องรับผิดชอบตัวเอง ต้องไปทำมาหากิน ความจริงนะอยากเรียนต่อแต่ไม่มีทุน

โรจน์ : พวกเราสามคนนะฐานะครอบครัวไม่ดี พ่อแม่เรายากจนกัน ได้เรียนจบชั้น ม. 3 ก็นับว่าดีแล้วนะ

ณัฐ : จริง ๆ ด้วย พวกเราโชคดีที่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ใกล้บ้าน มิฉะนั้นคงไม่ได้เรียนถึงระดับมัธยมศึกษาหรอกนะ

กฤษฎ์ : สรุปแล้วต่อไปนี้พวกเราก็ต้องไปทำงานกันแล้วละซี

โรจน์ : ฉันกับพ่อต้องไปทำงานอยู่กับญาติผู้ใหญ่ ซึ่งพ่อนับถือเป็นพี่สาว และแม่ฉันก็เสียชีวิตตั้งแต่ฉันยังเด็ก

ณัฐ : ฉันต้องไปช่วยลุงกับป้าทำสวนยางพารา ฉันไม่มีใครเลย พ่อแม่ก็ตายตั้งแต่ยังเด็ก

กฤษฎ์ : ฉันนับว่าโชคดีกว่าเธอทั้งสองคนที่ว่าฉันอยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูก ฉันเองจะไปช่วยพ่อแม่ขายของชำในตลาด

บรรยาย ทุกคนต่างก็แยกย้ายกันเดินทางกลับบ้าน

ตอนที่ 2

บทบรรยาย บุคคลทั้งสามต่างก็มีวิถีชีวิตแตกต่างกันไป โรจน์ไปช่วยพ่อทำอาชีพประมง มีเรือประมงขนาดเล็กออกไปหาปลาขายฝั่งทุกวัน เมื่อบิดาของโรจน์เสียชีวิตเขาและญาติสนิท เป็นหญิงชื่อน้อยได้ช่วยกันทำงาน โรจน์ขยันออกเรือหาปลาทุกวัน เมื่อได้ปลามากก็นำไปขายที่ตลาด ถ้าขายไม่หมดก็ตากแห้งเพื่อขายในวันต่อไป

โรจน์ : ป้าน้อย วันนี้เราโชคดีนะหาปลาได้มากกว่าทุกวัน แถมยังขายหมดได้ราคาดีเสียด้วย

น้อย : นั่นนะซี เดี่ยวเราคงต้องรีบเอาเงินไปฝากธนาคารแล้วละ มิฉะนั้นธนาคารจะปิดทำการ

โรจน์ : ดีเหมือนกัน ป้าน้อยช่วยจัดการเอาเงินเข้าฝากธนาคารให้เรียบร้อยนะ เพราะผมต้องไปดูแลซ่อมเรือที่ชำรุดให้เรียบร้อยก่อนออกเรือในวันพรุ่งนี้

น้อย : ไม่ต้องห่วงหรอก พี่จัดการเรื่องการเงินของเธอครบถ้วนถูกต้องเสมอ ตอนเย็น ๆ จะเอาบัญชีเงินฝากไปให้คุณดู

โรจน์ : ขอบคุณมากนะป้าน้อย

ตอนที่ 3

บทบรรยาย วิถีชีวิตของณัฐที่หมู่บ้านหนองหินนั้น เมื่อลงกับป่าเสียชีวิตแล้ว เขาก็ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราสืบต่อมา เขาตื่นแต่เช้าไปกรีดยางพารา พร้อมกับเพื่อนบ้าน คือ อินและเอิบ กว่าที่จะกลับเข้าบ้านก็ดึกทุกวัน

ณัฐ : เฮ้อ ! เหนื่อยจังเลย

อิน : ทนเหนื่อยไปอีกสักกระยะเถิด พอกรีดยางเสร็จหมดทั้งสวนแล้วก็ได้พักเหนื่อย แลมีเงินใช้เสียด้วย

เอิบ : คาดว่าปีนี้ยางพาราจะราคาดีนะ เราจะได้ใช้เงินกันเต็มที่

ณัฐ : ฉันว่าเราควรเก็บเงินไว้มาก ๆ จะดีกว่า ใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น จะได้สร้างฐานะได้มั่นคงเร็ว ๆ

บทบรรยาย ต่อมาทั้งณัฐ อิน เอิบ ต่างก็ขายยางพาราได้เงินมากพอสมควร

ณัฐพยายามเก็บหอมรอมริบเงินทองไว้ เือบเป็นคนใช้เงินเก่ง เล่นการพนัน เมื่อเงินไม่พอใช้ก็มาขอยืมณัฐอยู่เสมอและบ่อยครั้ง ทำให้เป็นหนี้ณัฐจำนวนมาก ซึ่งณัฐก็ไม่กล้าทวงเพราะเกรงใจเพื่อน ส่วนอินนั้นบางครั้งก็มาขอยืมเงินณัฐเหมือนกัน แต่ไม่บ่อยนัก

ตอนที่ 4

บทบรรยาย วิถีชีวิตของกฤษฎณ์ แตกต่างไปจากณัฐและโรจน์ เขาเปิดร้านขายของชำในตลาด ซึ่งมีลูกค้ามาอุดหนุนมาก ทำกำไรให้แกเขาปีละมาก ๆ แต่เขามีเพื่อนฝูงมากมายผัดกัน มาชวนเขาไปเที่ยวสนุกสนานเป็นประจำ

เพื่อนใหม่ : สวัสดีกฤษฎณ์ วันนี้ว่างไหมจะชวนไปกินอาหารและฟังเพลงให้สบายใจหน่อย

กฤษฎณ์ : ว่างครับ รอสักครู่จะส่งงานลูกจ้างหน้าร้านสักหน่อย...
เออะไปกันได้

เพื่อนใหม่ : หลังจากกินอาหารและฟังเพลงกันแล้ว เราไปต่อดิสโก้เธคกันไหม
มีเพื่อน ๆ หลายคนอยากให้กฤษฎณ์เป็นเจ้ามือ

กฤษฎณ์ : ตกลง ด้วยความยินดี

บทบรรยาย กฤษฎณ์ มีรายจ่ายมากมายในการเลี้ยงดูเพื่อนและต้องช่วยเหลือเพื่อนบางคนที่ขัดสน ถึงแม้ว่ารายรับจะมากมาย แต่รายจ่ายก็พอกัน จึงไม่มีเงินเหลือเก็บ ต่อมาวันหนึ่งโรจน์และกฤษฎณ์ได้รับบัตรเชิญให้ไปงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ของณัฐ ทั้งสามคนพบหน้ากันด้วยความยินดี

โรจน์ : ณัฐเรายินดีด้วยนะที่นายมีหลักฐานมั่นคงได้เร็วกว่าเพื่อน

กฤษฎณ์ : ฉันก็ขอแสดงความยินดีกับเพื่อนด้วย ที่ชีวิตมีความเจริญขึ้น

ณัฐ : ขอบใจมากเพื่อน

บทบรรยาย วิถีชีวิตของโรจน์ ณัฐ และกฤษฎณ์ ต่างก็ดำเนินไปคนละแนวทาง ซึ่งผลที่ได้รับนั้นแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนของพวกเขานั้นเองว่าได้ยึดหลักธรรมใดเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต

แผนการสอนตามหลักวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ

แผนการสอนที่ 3

วิชา พระพุทธศาสนา รายวิชา ส 0113
เรื่อง สัปปริสธรรม 7

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
เวลา 3 คาบ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักเรียนเรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนสามารถ...

1. อธิบายความหมายและองค์ประกอบของสัปปริสธรรม 7 ได้
2. วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่เข้าลักษณะของสัปปริสธรรม 7 ได้
3. บอกผลของการปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรม 7 ได้

ความคิดรวบยอด

สัปปริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่สำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชน หากผู้ใดปฏิบัติตามย่อมเป็นผลที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีเหมาะสมกับความเป็นมนุษย์

หลักการ

ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของหลักสัปปริสธรรม 7 แล้ว จะทำให้ผู้นั้นเป็นคนดี ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นคนดีโดยสมบูรณ์

เนื้อหา

เรื่อง สัปปริสธรรม 7

พระพุทธศาสนาได้กำหนดธรรมสำหรับคนดีหรือธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีไว้ เรียกว่า สัปปริสธรรม 7 ประการ คือ

1. ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ เป็นผู้รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นเหตุของสิ่งนั้น เช่น รู้ว่าเมื่อไม่ตั้งใจเรียน ไม่ขยันดูหนังสือก็จะทำให้สอบตกหรือสอบได้คะแนนไม่ดี

2. อุตัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือ เป็นผู้รู้จักว่าผลอันนี้เกิดจากเหตุอันนี้ เช่น เมื่อสอบตก หรือสอบได้คะแนนไม่ดีก็รู้ว่าเป็นเพราะไม่ตั้งใจเรียน ไม่ขยันดูหนังสือ เป็นต้น อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ความเป็นผู้รู้ความหมายของหลักการหรือทฤษฎีว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผลของทฤษฎีนั้น ๆ

3. อุตัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักตนเองว่ามีฐานะเป็นอย่างไร มีความถนัด ด้านใด ชอบหรือไม่ชอบอะไร มีนิสัยที่เป็นจุดดีและเป็นข้อเสียอย่างไร มีความสามารถแค่ไหน เช่น เมื่อเป็นนักเรียนต้องรู้ว่าหน้าที่ของตน คือการตั้งใจเรียน เป็นต้น

4. มัตถัญญตา ความรู้จักประมาณ รู้จักความพอดีในสิ่งต่าง ๆ เช่น รู้จักใช้จ่าย ให้พอดีกับฐานะการเงินของตน รู้จักรับประทานอาหารแต่พอดี รู้จักพักผ่อนแต่พอดี เป็นต้น

5. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้จักว่าเวลาไหนควรทำสิ่งใดจึงจะมีความเหมาะสม รู้จักเวลาที่จะทำ รู้จักเวลาที่จะพูด รู้จักแบ่งเวลาให้ถูก เช่น ในขณะที่เราเป็นนักเรียน ควรจะกำหนดเวลาว่า เวลาเข้ามีเวลาทำอะไรบ้างก่อนไปโรงเรียน ใช้เวลาเตรียมตัวจัดตารางเรียน เท่าใด เดินทางไปและกลับโรงเรียนใช้เวลาเท่าใด ควรทำการบ้านเมื่อไร พักผ่อนเวลาไหน เวลาใดควรพูดเรื่องนี้ เวลาใดไม่ควรพูด เป็นต้น

6. ปริสัณญตา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม คือ รู้จักว่าชุมชนหรือสังคมนั้นเป็นอย่างไร จะต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสังคมนั้น เพื่อให้สามารถเข้ากับชุมชนนั้นโดยไม่เก้อเขิน หรือประหม่า เช่น เมื่อไปร่วมพิธีงานศพจะต้องแต่งชุดใด พูดและทำอย่างไร เมื่อเข้าวัดไปในพิธี ทำบุญต่าง ๆ จะต้องแต่งตัวเช่นไรจึงจะเหมาะสม จะวางตัวอย่างไร เมื่อสนทนาปราศรัยกับ พระสงฆ์ เป็นต้น

7. ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล อ่านคนออก คือ รู้จักบุคคลแต่ละคนว่ามีลักษณะนิสัย เป็นอย่างไร มีความสามารถในด้านใด มีคุณภาพเป็นอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบอะไร ควรคบใคร ไม่ควรคบใครเป็นเพื่อน เช่น ก่อนที่จะคบเพื่อนต้องศึกษาทำความรู้จักว่าคนที่เราจะคบมีลักษณะ นิสัยเป็นอย่างไรแล้ว ก็สามารถที่จะคบหรือปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้อง

คุณธรรมทั้ง 7 ประเภทนี้ จะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเป็นคนดี โดยไม่ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด ฐานะความเป็นอยู่ หรือการมีการศึกษาสูง บุคคลใดที่เป็นผู้รู้จักเหตุผล รู้จักเวลา รู้จักชุมชนหรือ สังคม และรู้จักเลือกคบคน บุคคลนั้นก็สามารถที่จะเป็นคนดีตามหลักของพระพุทธศาสนาได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (ใช้เวลาประมาณ 20 นาที)

1. ครูนำหัวข้อข่าวการกระทำไม่ดีของบุคคลจากหนังสือพิมพ์ มาเล่าให้นักเรียนฟัง
2. ครูให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า "ถ้าประเทศชาติมีบุคคลที่ไม่ดีเป็นจำนวนมาก จะมีผลอย่างไรและถ้ามีคนดีจำนวนมาก จะมีผลอย่างไร"
3. ครูสรุปโยงเข้าสู่เรื่องที่สอน คือ สัปปุริสธรรม 7
4. ทดสอบเพื่อวัดการคิดสวเหตุผลของนักเรียนก่อนเรียน จำนวน 15 ข้อ

2. ขั้นสอน (ใช้เวลาประมาณ 100 นาที)

2.1 แสวงหาความรู้

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันอธิบายถึงความหมายและองค์ประกอบของ สัปปุริสธรรม 7 ซึ่งได้มอบหมายให้ไปค้นคว้ามาล่วงหน้า
2. อ่านหนังสือการ์ตูนปริศนาธรรม เรื่อง ใครผิด

2.2 ค้นพบความรู้

- แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 5-7 คน ให้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่อง ใครผิด โดยครูมอบหมายให้ไปศึกษาล่วงหน้าแล้วว่ามิบุคคลใดที่มีพฤติกรรม ซึ่งจัดว่าเป็นการกระทำผิด

2.3 วิเคราะห์และประเมินค่าความรู้

1. ครูให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์การ์ตูนปริศนาธรรม เรื่อง ใครผิด และสรุปตามประเด็นที่กำหนดไว้ในใบงานที่ 1
2. ครูให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอมผลงานหน้าห้องเรียน และเมื่อรายงานจบแล้ว ให้ตัวแทนกลุ่มอื่นซักถามเพื่อความกระจ่างชัด

2.4 การปฏิบัติ พิสูจน์ความรู้

1. ครูให้นักเรียนร่วมช่วยกันวางแผนว่า ในชีวิตประจำวันเราสามารถปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ได้อย่างไรบ้าง โดยให้นักเรียนแต่ละคนช่วยกันสรุปลงในแบบบันทึกตามตารางที่กำหนดให้

2. เมื่อวางแผนการปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรม 7 แล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนนำไปปฏิบัติจริง และนำผลมาเสนอในคาบเรียนของสัปดาห์ถัดไป เพื่อดูผลการปฏิบัติของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร มีข้อติดขัดอย่างไรบ้างจะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. ขั้นสรุป (ใช้เวลาประมาณ 30 นาที)

1. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความหมายโดยครูใช้แผนภูมิประกอบความหมาย และองค์ประกอบของสัปปริสธรรมแล้วอธิบายเสริม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ให้นักเรียนวิเคราะห์ผลการปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรม 7 ลงในแบบบันทึกที่ครูแจกให้
3. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบเพื่อวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัยของนักเรียน ด้วยแบบวัดชุดเดิม จำนวน 15 ข้อ

แบบบันทึกการปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรม 7

(ปรับปรุงจาก นาทยา ปิณฑานนท์ และคณะ : 2542)

เรื่อง	พฤติกรรมหรือการปฏิบัติตน	สามารถปฏิบัติได้		
		ดี	ปานกลาง	น้อย
1. อัมมัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักเหตุ)	1. 2. 3.			
2. อัตถัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักผล)	1. 2. 3.			
3. อัตตัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักตน)	1. 2. 3.			
4. มัตตัญญตา (ความเป็นผู้รู้จัก ประมาณ)	1. 2. 3.			
5. กาลัญญตา (ความเป็นผู้รู้จัก กาล)	1. 2. 3.			
6. ปริสสัญญตา (ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน)	1. 2. 3.			
7. ปุคคลัญญตา (ความเป็นผู้รู้จัก บุคคล)	1. 2. 3.			

การวัดผล

1. สังเกตจากการทำงานกลุ่มร่วมกัน และการสนทนาอภิปรายร่วมกัน
2. สังเกตจากการเสนอผลงาน
3. สังเกตการตั้งใจ เอาใจใส่ต่องานที่รับมอบหมาย

การประเมินผล

1.
2.
3.

สื่อการสอน

1. ใบงานที่ 1
2. ภาพข่าวบุคคลจากหนังสือพิมพ์
3. หนังสือการ์ตูนปริศนาธรรม เรื่อง ใครผิด
4. แบบบันทึกการปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม 7
5. แผ่นใส แผนภูมิ เรื่องความหมายและองค์ประกอบของสัปปริสธรรม 7
6. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 0113 พระพุทธศาสนา ของศูนย์พัฒนานักเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ใบความรู้

เรื่อง สัปปริสีธรรม 7

พระพุทธศาสนาได้กำหนดธรรมสำหรับคนดีหรือธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดีไว้ เรียกว่า สัปปริสีธรรม 7 ประการ คือ

1. อัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ เป็นผู้รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นเหตุของสิ่งนั้น เช่น รู้ว่าเมื่อไม่ตั้งใจเรียน ไม่ขยันดูหนังสือก็จะทำให้สอบตกหรือสอบได้คะแนนไม่ดี
2. อตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือ เป็นผู้รู้ว่าผลอันนี้เกิดจากเหตุอันนี้ เช่น เมื่อสอบตก หรือสอบได้คะแนนไม่ดีก็รู้ว่าเป็นเพราะไม่ตั้งใจเรียน ไม่ขยันดูหนังสือ เป็นต้น อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ความเป็นผู้รู้ความหมายของหลักการหรือทฤษฎีว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผลของทฤษฎีนั้น ๆ
3. อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักตนเองว่ามีฐานะเป็นอย่างไร มีความถนัดด้านใด ชอบหรือไม่ชอบอะไร มีนิสัยที่เป็นจุดดีและเป็นข้อเสียอย่างไร มีความสามารถแค่ไหน เช่น เมื่อเป็นนักเรียนต้องรู้ว่าหน้าที่ของตน คือการตั้งใจเรียน เป็นต้น
4. มัตตัญญตา ความรู้จักประมาณ รู้จักความพอดีในสิ่งต่าง ๆ เช่น รู้จักใช้จ่ายให้พอดีกับฐานะการเงินของตน รู้จักรับประทานอาหารแต่พอดี รู้จักพักผ่อนแต่พอดี เป็นต้น
5. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้จักว่าเวลาไหนควรทำอะไรจึงจะมีความเหมาะสม รู้จักเวลาที่จะทำ รู้จักเวลาที่จะพูด รู้จักแบ่งเวลาให้ถูก เช่น ในขณะที่เราเป็นนักเรียน ควรจะกำหนดเวลาว่า เวลาเช้ามีเวลาทำอะไรบ้างก่อนไปโรงเรียน ใช้เวลาเตรียมตัวจัดตารางเรียน ทำใด เดินทางไปและกลับโรงเรียนใช้เวลาเท่าใด ควรทำการบ้านเมื่อไร พักผ่อนเวลาไหน เวลาใดควรพูดเรื่องนี้ เวลาใดไม่ควรพูด เป็นต้น
6. ปริสัณฺณตา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม คือ รู้จักว่าชุมชนหรือสังคมนั้นเป็นอย่างไร จะต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสังคมนั้น เพื่อให้สามารถเข้ากับชุมชนนั้นโดยไม่ก่อเหินหรือประหม่า เช่น เมื่อไปร่วมพิธีงานศพจะต้องแต่งชุดใด พูดและทำอย่างไร เมื่อเข้าวัดไปในพิธีทำบุญต่าง ๆ จะต้องแต่งตัวเช่นไรจึงจะเหมาะสม จะวางตัวอย่างไร เมื่อสนทนาปราศรัยกับพระสงฆ์ เป็นต้น

7. บุคคลัญญา รู้จักบุคคล อ่านคนออก คือ รู้จักบุคคลแต่ละคนว่ามีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร มีความสามารถในด้านใด มีคุณภาพเป็นอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบอะไร ควรคบใครไม่ควรคบใครเป็นเพื่อน เช่น ก่อนที่จะคบเพื่อนต้องศึกษาทำความรู้จักว่าคนที่เราจะคบมีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไรแล้ว ก็สามารถที่จะคบหรือปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้อง

คุณธรรมทั้ง 7 ประการนี้ จะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเป็นคนดี โดยไม่ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิดฐานะความเป็นอยู่ หรือการมีการศึกษาสูง บุคคลใดที่เป็นผู้รู้จักเหตุผล รู้จักเวลา รู้จักชุมชนหรือสังคม และรู้จักเลือกคบคน บุคคลนั้นก็สามารถที่จะเป็นคนดีตามหลักของพระพุทธศาสนาได้

ใบงานที่ 1

คำสั่ง

ให้นักเรียนวิเคราะห์การตัดสินใจในเรื่อง ใครผิด และสรุปตามประเด็นต่อไปนี้

บุคคลใดมีพฤติกรรมที่จัดได้ว่าเป็นการกระทำที่ผิด

1. บุคคลที่มีพฤติกรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นการกระทำผิด คือ.....
2. สาเหตุของการกระทำผิด.....
3. ผลของการกระทำ.....
4. วิธีการแก้ไขตามหลักสัปปริสธรรม 7 (ซึ่งถ้าจะแก้ไขให้บุคคลนั้นใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ดังต่อไปนี้ ควรกระทำอย่างไร)
 - 1.1 ผู้รู้จักเหตุ ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....
 - 1.1 ผู้รู้จักผล ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....
 - 1.1 ผู้รู้จักตน ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....
 - 4.4 ผู้รู้จักประมาณ ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....
 - 4.5 ผู้รู้จักกาล ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....
 - 4.6 ผู้รู้จักชุมชน ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....
 - 4.7 ผู้รู้จักบุคคล ควรทำดังนี้.....
ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ.....

แผนการสอนตามหลักวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ

แผนการสอนที่ 4

วิชา พระพุทธศาสนา รายวิชา ส 0113
เรื่อง มรรคมีองค์ 8

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
เวลา 3 คาบ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนสามารถ...

1. บอกความหมายและองค์ประกอบของมรรคมีองค์ 8 ได้
2. วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่เข้าลักษณะของมรรคมีองค์ 8 ได้
3. บอกประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักมรรคมีองค์ 8 ได้

ความคิดรวบยอด

มรรค 8 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติถึงความดับทุกข์ หรือหมดปัญหา

หลักการ

มรรคมีองค์ 8 ย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติถึงความดับทุกข์ รวมถึงการเผชิญและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา

เนื้อหา

มรรคมีองค์ 8 หมายถึงแนวทางปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติซึ่งมีองค์ประกอบ 8 ประการ ประกอบกันเป็นมรรค จึงเรียกว่า มรรคมีองค์ 8 เปรียบเสมือนเชือกเส้นเดียวประกอบด้วยเส้นเชือกเล็ก ๆ 8 เส้น รวมกันเป็นเส้นเกลียวเชือกใหญ่องค์ประกอบ 8 ประการของมรรคนั้น มีดังนี้

1. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เห็นว่าพ่อแม่มีพระคุณต่อเรา เห็นว่าร่างกายเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่ยึดเอามาเป็นของตนไม่ได้ จึงต้องทำในสิ่งที่ประเสริฐสูงสุดทั้งต่อตนเอง และสังคม

2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบตามทำนองคลองธรรม คือ คิดที่จะไม่โลภ อยากได้ของผู้อื่นหรือคิดที่จะหลุดพ้นจากอำนาจของสิ่งที่น่าปรารถนายั่วยวนใจทั้งหมด (กาม) คิดที่จะไม่พยาบาทอาฆาตผู้อื่น และคิดที่จะไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน

3. สัมมาวาจา การเจรจาชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น การพูดจาที่เว้นจากลักษณะของการพูดชั่ว 4 ประการ อันได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดหยาบคาย และการพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ โดยพูดแต่สิ่งที่ยังมีประโยชน์ พูดด้วยความเมตตา พูดวาจาไพเราะ และพูดในเวลาที่เหมาะสม

4. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบหรือทำงานชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น ประพฤติหรือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเว้นจากการประพฤติดุชฌิมทางกาย 3 ประการ คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติดินในกาม

5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบตามทำนองคลองธรรม โดยเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เช่น การหลอกลวงเขากิน การปล้นเขา การบังคับผู้อื่นให้ค้าประเวณีการค้ายาเสพติด เป็นต้น เพราะการเลี้ยงชีพเหล่านี้ เป็นการเลี้ยงชีพที่ตั้งอยู่บนความทุกข์ยาก ความลำบากของผู้อื่น

6. สัมมาวายามะ เพียรพยายามชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น มีความเพียรพยายามในสิ่งที่ถูกต้อง ได้แก่ ความพยายามสำรวมระวังตนมิให้ทำความชั่ว เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นในตน เพียรพยายามทำความดีให้เกิดขึ้นในตน และเพียรพยายามรักษาคุณงามความดีที่เกิดขึ้นในตนให้อยู่ในตนตลอดไป

7. สัมมาสติ ความระลึกชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น การตั้งสติกำหนดพิจารณาให้เห็นสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏตามสภาพความเป็นจริงของสิ่งนั้น ได้แก่ การพิจารณาร่างกาย จิตใจ และความรู้สึกของตนให้เห็นตามสภาพที่เป็นจริง รวมทั้งการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ตามสภาพของธรรมนั้น ๆ

8. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น การตั้งจิตแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยชอบ ในมรรคมรรค 8 คือ สมาธิที่เจริญตามแนวนาน 4

องค์ประกอบทั้ง 8 ประการนี้ เรียกว่า อัฐังคิกมรรค (มรรคมรรค 8) พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่าเป็น “มัชฌิมาปฏิปทา” คือเป็นข้อปฏิบัติสายกลางที่ไม่เคร่งจนเกินไป และไม่หย่อนจนเกินไป เป็นข้อปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติถึงความหมดทุกข์หรือหมดปัญหาได้อย่างแท้จริง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน(ใช้เวลาประมาณ 20 นาที)

1. ครูทาบปัญหา/ภาพปริศนาธรรมที่เกี่ยวกับความทุกข์เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดและตอบในหัวข้อต่อไปนี้

- นักเรียนเคยมีความทุกข์หรือเคยมีปัญหาในเรื่องใดบ้าง
- นักเรียนเคยแก้ปัญหาดังกล่าวยังไง
- ผลของการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร และสามารถดับทุกข์หรือดับปัญหาได้หรือไม่

2. ครูอธิบายและยกตัวอย่างให้เห็นว่าถ้านักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะทำให้นักเรียนไม่ประสบปัญหาได้

3. ครูสรุปโยงเข้าสู่เรื่อง มรรคมีองค์ 8 ว่าดับทุกข์ ดับปัญหา แก้ปัญหาได้

4. ทดสอบเพื่อวัดการคิดสาวเหตุสาวปัจจัยก่อนเรียนของนักเรียน จำนวน 15 ข้อ

2. ขั้นสอน (ใช้เวลาประมาณ 100 นาที)

2.1 แสวงหาความรู้

ได้มอบให้นักเรียนไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ มรรคมีองค์ 8 จากหนังสือหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในห้องสมุดมาล่วงหน้า(ในสัปดาห์ที่ผ่านมาแล้ว)

2.2 ค้นพบความรู้

1. แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 5 – 7 คน แล้วให้แต่ละกลุ่มระดมพลังสมอง หรือพลังความคิดเกี่ยวกับการใช้มรรคมีองค์ 8 ว่าแต่ละองค์ประกอบสามารถแก้ปัญหาได้อย่างไร โดยคิดจากกรณีตัวอย่างที่ให้ในใบงานที่ 1

2. เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มเสนอผลงานแล้วให้สมาชิกในกลุ่มอื่นได้ซักถามจนมีความเข้าใจกระจ่างชัด

3. ครูร่วมกับนักเรียนสรุปตามแผนภูมิแผ่นใส

2.3 การวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้

ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ร่วมกันตามประเด็น ใบงานที่ 2

2.4 การปฏิบัติ พิสูจน์ความรู้

ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้อภิปรายร่วมกันแล้ววิเคราะห์ตามใบงานที่ 2 เพื่อให้ทุกคนได้นำไปปฏิบัติจริง พร้อมทั้งบันทึกผลการปฏิบัติตนตามแบบที่แจกให้ โดยบอกปัญหาในข้อที่ปฏิบัติได้น้อย และนำผลมาเสนอกลุ่มเพื่อรับทราบร่วมกัน

แบบบันทึกการปฏิบัติตนตามมรรคมีองค์ 8

	พฤติกรรม	ผลการปฏิบัติได้จริง			ปัญหาในข้อที่ปฏิบัติได้น้อย
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....					

3. ขั้นสรุป

3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปวิเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบของมรรคมีองค์ 8 จนหายข้อสงสัยแล้ว ครูนำสรุปในแผ่นใสอีกทีหนึ่ง โดยให้นักเรียนบันทึกในสมุดแต่ละคน

3.2 ครูให้นักเรียนทำแบบการวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัยหลังเรียนจบแล้วอีกครั้งหนึ่ง

การวัดผล

1. สังเกตจากการทำงานและการมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้
2. สังเกตจากการอภิปราย การวิเคราะห์ และการนำเสนอผลงานภายในกลุ่ม
3. การตรวจแบบบันทึกการปฏิบัติตน ในมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียน

การประเมินผล

1.
2.
3.

สื่อการสอน

1. หนังสือหลักธรรมในท้องจิรกรรม
2. แผ่นใสเรื่องเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของมรรคมีองค์ 8
3. ใบงาน ที่ 1 และใบงานที่ 2
4. แบบบันทึกการปฏิบัติตนตามมรรคมีองค์ 8
5. แผ่นโปร่งใส เกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของมรรคมีองค์ 8
6. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 0113 พระพุทธศาสนา ของศูนย์พัฒนาหนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ใบงานที่ 1

คำสั่ง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจากกรณีตัวอย่างที่กำหนดให้ต่อไปนี้ โดยเลือกเพียง 1 หัวข้อ ช่วยกันอภิปรายและนำมรรคมีองค์ 8 มาแก้ปัญหา และเสนอผลงานในรูปแบบของบทบาทสมมติ

1. เมื่อโรงเรียนประกาศผลการเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปรากฏว่าเทอดพงษ์ ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สอบตกจำนวน 9 รายวิชา เขามีความทุกข์ใจมาก จากกรณีดังกล่าว ให้นักเรียนช่วยกันคิดในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ถ้านักเรียนเป็นเทอดพงษ์ จะแก้ปัญหายังไงจึงจะหมดปัญหาย่างแท้จริง

1.2 จงคิดสืบสาวเหตุปัจจัยในปัญหาของข้อ (1.1)

2. นวลเพ็ญ อายุ 13 ปี เป็นเด็กกำพร้าบิดา มีมารดาซึ่งฐานะยากจน หลังจากเลิกเรียนทุกวัน เธอต้องช่วยมารดาขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อนในห้องเรียนของเธอส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดี เธอรู้สึกมีปมด้อย เธอไม่มีเพื่อนสนิทเลย จากกรณีตัวอย่างดังกล่าว ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้ และนำไปแสดงเป็นบทบาทสมมติ

2.1 ถ้านักเรียนเป็นนวลเพ็ญ จะมีวิธีการแก้ไขปัญหายังไง จึงจะหมดทุกข์อย่างแท้จริง

2.2 จงคิดสืบสาวเหตุปัจจัยในปัญหาของข้อ (2.1)

ใบงานที่ 2	
ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้วิเคราะห์ร่วมกันว่า ในชีวิตประจำวันของวันนักเรียน มีการปฏิบัติตามองค์ประกอบของมรรคทั้ง 8 ว่าอย่างไรบ้าง	
มรรค 8	สิ่งที่ปฏิบัติได้
1. สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)	
2. สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)	
3. สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ)	
4. สัมมากัมมันตะ (ทำทำงานชอบ)	
5. สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ)	
6. สัมมาวายามะ (การพยายามชอบ)	
7. สัมมาสติ (การมีสติชอบ)	
8. สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิชอบ)	

ใบความรู้

เรื่อง มรรคมืองค์ 8

มรรคมืองค์ 8 หมายถึงแนวทางปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติซึ่งมืองค์ประกอบ 8 ประการ ประกอบกันเป็นมรรค จึงเรียกว่า มรรคมืองค์ 8 เปรียบเสมือนเชือกเส้นเดียวประกอบด้วยเส้นเชือกเล็ก ๆ 8 เส้น รวมกันเป็นเส้นเกลียวเชือกใหญ่ของมืองค์ประกอบ 8 ประการของมรรคนั้น มีดังนี้

1. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เห็นว่าพ่อแม่มีพระคุณต่อเรา เห็นว่าร่างกายเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่ยึดเอามาเป็นของตนไม่ได้ จึงต้องทำในสิ่งที่ประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง และสังคม
2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบตามทำนองคลองธรรม คือ คิดที่จะไม่โลภ อยากได้ของผู้อื่นหรือคิดที่จะหลุดพ้นจากอำนาจของสิ่งที่น่าปรารถนายั่วยวนใจทั้งหมด (กาม) คิดที่จะไม่พยายาทอาฆาตผู้อื่น และคิดที่จะไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน
3. สัมมาวาจา การเจรจาชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น การพูดจาที่เว้นจากลักษณะของการพูดชั่ว 4 ประการ อันได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดหยาบคาย และการพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ โดยพูดแต่สิ่งที่จริง มีประโยชน์ พูดด้วยความเมตตา พูดวาจาไพเราะ และพูดในเวลาที่เหมาะสม
4. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบหรือทำงานชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น ประพฤติหรือทำกรณอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเว้นจากการประพฤติชั่วทางกาย 3 ประการ คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติผิดในกาม
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบตามทำนองคลองธรรม โดยเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เช่น การหลอกลวงเขากิน การปล้นเขา การบังคับผู้อื่นให้ค้าประเวณีการค้ายาเสพติด เป็นต้น เพราะการเลี้ยงชีพเหล่านี้ เป็นการเลี้ยงชีพที่ตั้งอยู่บนความทุกข์ยาก ความลำบากของผู้อื่น
6. สัมมาวายามะ เพียรพยายามชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น มีความเพียรพยายามในสิ่งที่ดีถูกต้อง ได้แก่ ความพยายามสละมรรค์ตนมิให้ทำความชั่ว เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นในตน เพียรพยายามทำความดีให้เกิดขึ้นในตน และเพียรพยายามรักษาคุณงามความดีที่เกิดขึ้นในตนให้อยู่ในตนตลอดไป

7. สัมมาสติ ความระลึกชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น การตั้งสติกำหนดพิจารณาให้เห็นสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏตามสภาพความเป็นจริงของสิ่งนั้น ได้แก่ การพิจารณาร่างกาย จิตใจ และความรู้สึกของตนให้เห็นตามสภาพที่เป็นจริง รวมทั้งการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ตามสภาพของธรรมนั้น ๆ

8. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น การตั้งจิตแน่วแน่อยู่ว่ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยชอบ ในมรรคมีองค์ 8 คือ สมาธิที่เจริญตามแนวमान 4

องค์ประกอบทั้ง 8 ประการนี้ เรียกว่า อัฐมรรค (มรรคมีองค์ 8) พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่าเป็น "มัชฌิมาปฏิปทา" คือเป็นข้อปฏิบัติสายกลางที่ไม่เคร่งจนเกินไป และไม่ย่อหย่อนจนเกินไป เป็นข้อปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติถึงความหมดทุกข์หรือหมดปัญหาได้อย่างแท้จริง

ภาคผนวก ค

แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย

เรื่อง จักรกรรม 4 (ธรรมที่ทำให้บุคคลเจริญรุ่งเรือง 4 ประการ)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิชา พระพุทธศาสนา ส 0113

เวลา 20 นาที

คำชี้แจง

1. แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย จำนวน 15 ข้อ ใช้เวลาทำ 20 นาที
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้องและสมเหตุสมผลมากที่สุด

เพียงคำตอบเดียว

1. ก้อยเป็นนักเรียนเรียนดี เมื่อมาเรียนพร้อมกับเพื่อน ๆ ในห้อง ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจและไม่สนใจเรียนหนังสือ จึงทำให้การเรียนของก้อย ลดต่ำลงมาก นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. บรรยายากในห้องเรียนไม่น่าเรียน
 - ข. ก้อยไม่มีสมาธิในการเรียน
 - ค. ก้อยขาดแรงจูงใจในการเรียน
 - ง. การสอนของครูไม่กระตุ้นหรือเร้าความสนใจ
2. ผู้ใหญ่มาเป็นเกษตรกรดีเด่นของภาคเหนือ เขาประสบความสำเร็จในการปลูกลำไย โดยให้ออกผลนอกฤดูกาลได้ ดังนั้นเขาจึงเป็นที่พึงของชาวสวนในบริเวณใกล้เคียง นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. ผู้ใหญ่มาได้รับการยกย่อง
 - ข. ผู้ใหญ่มาเป็นเกษตรกรดีเด่น
 - ค. ผู้ใหญ่มาเป็นที่พึ่งของชาวสวน
 - ง. ผู้ใหญ่มีความขยันขันแข็งจึงก้าวหน้าในอาชีพ

3. นายรัตน์จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เขาได้รับเกียรตินิยมจากมหาวิทยาลัย และได้รับการคัดเลือกเข้าทำงานในบริษัทที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ซึ่งมีเงินเดือนไม่มากนัก หลังจากนั้น 5 ปีต่อมา เขาสามารถสร้างฐานะโดยปลูกบ้านได้ 1 หลังและสมรสกับหญิงที่มีนิสัยดี ความสำเร็จครั้งนี้เป็นความภาคภูมิใจของเขามาก นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. รัตน์เป็นคนดีมีมานะอดทน
 - ข. รัตน์มีหน้าที่การงานที่ดี
 - ค. รัตน์มีความเป็นอยู่ที่มั่นคง
 - ง. รัตน์ เรียนดี ได้รับเกียรตินิยม จึงเป็นที่ยอมรับ
4. ชาญ อยู่ในครอบครัวซึ่งมีฐานะปานกลาง เขามีเพื่อนสนิท คือ เฑิด และชิต ในตอนเย็น หลังจากเลิกเรียนแล้วทั้งสามคนจะชวนกันไปอ่านหนังสือ และทำการบ้านเป็นประจำ เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว เฑิดและชิตชวนชาญไปสอบเรียนต่อมหาวิทยาลัยและเมื่อเรียนสำเร็จแล้วต่างก็ไปทำงานในบริษัทเอกชน เฑิดโชคดีกว่าเพื่อน เขาได้รับตำแหน่งเป็นผู้จัดการของบริษัท เขาได้ชวนชาญไปทำงานด้วย และให้ตำแหน่งเป็นผู้ช่วยจัดการ นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. การคบเพื่อนที่ดี
 - ข. การเป็นคนดีและรักความก้าวหน้า
 - ค. ความขยันหมั่นเพียรและมีมานะ
 - ง. คนดีย่อมเป็นที่ต้องการของสังคม
5. มิตรกับพันธุ์ศักดิ์ เดินทางไปเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ขณะที่ทั้งสองนั่งรถอยู่ที่สถานีขนส่ง ได้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจขอค้นตัวพันธุ์ศักดิ์ และพบว่าเขามีเฮโรอีนซุกอยู่ในกระเป๋าเดินทาง 1,000 กรัม เจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงตั้งข้อหาฐานร่วมกันค้ายาเสพติด นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. การคบคนชั่วของมิตร
 - ข. มิตรเสียชื่อเสียงเพราะไว้ใจเพื่อนเกินไป
 - ค. เจ้าหน้าที่ตำรวจค้นพบเฮโรอีนจากพันธุ์ศักดิ์
 - ง. มิตรถูกจับข้อหาฐานร่วมกันค้ายาเสพติด

6. ขวัญ มีความเชื่อว่าการปฏิบัติตนอยู่ในศีลนั้น จะทำให้ชีวิตมีความสุขความเจริญ ดังนั้น เธอจึงกระทำตนในสิ่งที่ดีงาม เช่น ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ที่ได้รับความเดือดร้อนและยึดมั่นในหลักธรรมอย่างเคร่งครัด นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. ขวัญทำตนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม
 - ข. ขวัญมีความสุข เมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข
 - ค. ขวัญได้รับการอบรมสั่งสอนมาดี
 - ง. ครอบครัวของขวัญดีและมีความอบอุ่น
7. ธนกฤต เป็นนักเรียนที่ไม่ชอบเรียนหนังสือ แต่เมื่อเขามาอยู่ในห้องที่นักเรียนส่วนใหญ่ขยันเรียน ทำให้เขามีความขยันมากขึ้นกว่าเดิม นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. มีเพื่อนที่ดี ย่อมได้ดีและชอบการเรียน
 - ข. ธนกฤต ตั้งใจเรียนทำให้ผลการเรียนดีขึ้น
 - ค. เกิดแรงจูงใจกระตุ้นให้เขาชนะ
 - ง. สภาพแวดล้อมดี มีผลให้อยากทำดี
8. พันธุ์ฤดี เรียนไม่เก่งแต่เธอมีเพื่อนสนิทชื่ออนุรักษ์ ซึ่งคอยแนะนำด้านการเรียนให้แก่เธอเสมอ ๆ จนเธอเข้าใจเนื้อหาการเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
 - ก. การรู้จักคบคนดีเป็นเพื่อน
 - ข. เพื่อนทำให้เกิดกำลังใจและความอยากเรียน
 - ค. การเป็นคนดีและมีน้ำใจของอนุรักษ์
 - ง. การอยู่ในกลุ่มคนดี ย่อมมีประโยชน์
9. หลังจากเคารพธงชาติแล้ว นักเรียนทุกคนจะต้องปฏิญาณตนพร้อมกัน ซึ่งในการปฏิญาณตนนั้นมีใจความตอนหนึ่งว่า เรานักเรียนจะต้องบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น.... การที่ให้ปฏิญาณตนเช่นนั้น นักเรียนคิดว่าอย่างไร
 - ก. การตั้งใจยึดมั่นในการทำตนให้เป็นประโยชน์
 - ข. การทำตนให้เป็นประโยชน์ นำมาซึ่งความสุข
 - ค. สังคมต้องการให้คนรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์
 - ง. การทำตนให้เป็นประโยชน์ เป็นการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองดี

10. อาคม อาศัยอยู่ในสลัมแห่งหนึ่งซึ่งคนส่วนใหญ่ชอบมั่วสุมกับอบายมุขต่าง ๆ รวมทั้งอาคมด้วย ต่อมาเขาถูกไล่ออกจากโรงเรียน เพราะถูกจับในข้อหาวิ่งราวทรัพย์ เพื่อนำเงินไปเล่นการพนัน นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- การอยู่ในแหล่งเสื่อมเย่อมเสื่อมด้วย
 - การทำตัวมั่วสุมกับอบายมุขต่าง ๆ
 - การหลงผิด ทำให้ขาดสติยับยั้งชั่งใจ
 - เมื่อกระทำผิดกฎหมายต้องถูกลงโทษ
11. เอนกกู้ยืมเงินเพิ่มศักดิ์สามแสนบาทเพื่อนำไปซื้อสินค้ามาเพิ่มขายในร้านของตน โดยนำโฉนดที่ดินและร้านค้ามาค้ำประกันตามกฎหมาย เพิ่มศักดิ์เห็นว่าร้านค้าของเอนกมีทำเลดี ก็อยากได้เป็นเจ้าของ จึงเสนอให้เอนกกู้ยืมเงินเพิ่มขึ้น แต่เอนกปฏิเสธและบอกว่าจะนำเงินมาคืนให้ได้ภายใน 1 ปีแน่นอน นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- ความรู้จักพอของเอนก
 - เอนก ต้องตกเป็นลูกหนี้ของเพิ่มศักดิ์ เจ้าเล่ห์
 - ความอยาก และไม่รู้จักพอของเพิ่มศักดิ์
 - ความโลภ ทำให้คนไม่รู้จักพอ
12. นายสมานเป็นนักการเมืองที่พูดจาจะฉฉาน ประชาชนสนใจฟังการอภิปรายของเขาเสมอ แต่ต่อมาหนังสือพิมพ์หลายฉบับต่างก็พากันพาดหัวข่าวว่านายสมานถูกนายสันติฟ้องข้อหาหมิ่นประมาททำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ศาลตัดสินจำคุกนายสมาน 3 เดือน แต่รอการลงอาญาไว้ 1 ปี นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- การพูดจาละเมิดผู้อื่นย่อมมีความผิด
 - เมื่อทำความผิดแล้ว ต้องถูกลงโทษ
 - การพูดจา ต้องรู้จักกาลเทศะ
 - คนทุกคนมีสิทธิ ที่จะทำอะไรได้ แต่ต้องไม่ทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น

13. นก มีฐานะยากจน เธอทำงานอยู่ในบริษัทขายเครื่องสำอาง แต่ก็ถูกให้ออกเพราะแอบเอาเครื่องสำอางไปขายเองหลายครั้ง เมื่อนกเปลี่ยนไปทำงานในบริษัทขายเครื่องตกแต่งบ้าน ซึ่งได้รับเงินเดือนไม่มากนัก ก็ปรากฏว่ามีของในบริษัทหายอยู่เสมอ พนักงานคนอื่นในบริษัทต่างก็สงสัยนก ผู้จัดการเรียกนกไปสอบถาม นกปฏิเสธไม่รู้เรื่อง นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- ก. นกมีนิสัยชอบลักขโมย
 - ข. นกต้องถูกไล่ออกจากงาน
 - ค. นกประพฤติดนไม่น่าไว้วางใจ
 - ง. พนักงานในบริษัทขาดความเชื่อถือในตัวนก
14. ไศรยา ขวณวิยะดาและภราดรไปโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน จึงทำให้เธอได้รับคำชมจากครูเสมอว่าเป็นคนขยัน และตั้งใจเรียน นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- ก. การตั้งใจทำในสิ่งที่เป็นความดี
 - ข. การได้รับคำยกย่องชมเชยจากคุณครู
 - ค. การทำความดี แสดงถึงความมีจิตใจดี
 - ง. การทำความดีย่อมมีคนรู้เห็น
15. ดำและแดง เป็นลูกที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน ดำอยู่กับป้าที่ในร้านตลาด จึงทำให้ดำพูดจาโผงผางเหมือนแม่ค้า ส่วนแดงอยู่กับยายซึ่งพูดจาสุภาพ อ่อนหวาน ฟังแล้วไพเราะยิ่ง นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- ก. คนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ย่อมมีนิสัยต่างกัน
 - ข. การพูดจาของดำและแดง เป็นผลมาจากตัวแบบที่มี
 - ค. ตัวแบบมีอิทธิพลต่อนิสัยของดำและแดง
 - ง. การเป็นคนดี หรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและตัวแบบ

แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย
เรื่อง ทิฏฐธรรมมิกัตตะ 4 (ธรรมที่ทำให้ผู้ความสำเร็จ 4 ประการ)
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชา พระพุทธศาสนา ส 0113 เวลา 20 นาที

คำชี้แจง

1. แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย จำนวน 15 ข้อ ใช้เวลาทำ 20 นาที
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้อง และสมเหตุสมผลมากที่สุด

เพียงคำตอบเดียว

1. จรัลเป็นนักวิชาการการเกษตร ได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจของประชาชนในอำเภอศรีเชียงใหม่ ต่อการไ้ยาฆ่าแมลงด้วยการใช้สารเคมี เพื่อให้หันมากำจัดแมลงด้วยวิธีธรรมชาติ คือ ให้ธรรมชาติกำจัดธรรมชาติ ปรากฏว่าได้รับการตอบรับจากชาวบ้านด้วยเป็นอย่างดี จนทำให้เขามีชื่อเสียงนักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. จรัล เป็นคนขยันคิด ขยันทำ และช่างคิดช่างสังเกต
 - ข. จรัลสร้างชื่อเสียงด้านการเกษตรจากผลการวิจัย
 - ค. ผลการศึกษาวิจัยทำให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อม
 - ง. จรัล มีความสนใจในการเกษตรอย่างแท้จริง
2. สิริ เป็นเจ้าของไร่ข้าวบาเลย์ที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงราย และทราบว่าชาวเขามีส่วนในการทำลายแหล่งต้นน้ำหากปล่อยไว้แหล่งน้ำก็จะเกิดปัญหา เขาจึงขออนุญาตเข้าไปดูแลพื้นที่ส่วนนี้เพื่อรักษาต้นน้ำมิให้ใครทำลายได้ โดยเขาไม่ได้รับผลตอบแทนใด ๆ เลย นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. สิริ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์หรือความคิดกว้างไกล
 - ข. ถ้าแหล่งต้นน้ำไม่ถูกทำลาย สภาพแวดล้อมย่อมดีกว่าเดิม
 - ค. สิริ รู้จักรักษาทรัพยากรสมบัติของประเทศ คือ ป่าแหล่งต้นน้ำ
 - ง. สิริ คิดว่าการที่ป่ายั่งยืนคือกำไรของประเทศ

3. นิโคลเห็นว่าร่างกายของคนเราเป็นของไม่เที่ยง ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น จึงทำให้เธอขยันขันแข็งในการทำงานจนมีฐานะมั่นคง นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดเป็นอนิจจัง ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา
 - ข. นิโคล ขยันทำงาน เมื่อรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลง หรือไม่แน่นอน
 - ค. นิโคล มีธรรมประจำใจ จึงไม่สะทกสะท้านว่าอะไรจะเกิดขึ้น
 - ง. นิโคล ไม่รู้สึกเป็นทุกข์ เพราะเข้าใจความจริงของชีวิต
4. พรพิมล ต้องการทำการบ้าน จึงปฏิเสธเพื่อนที่มาชวนเธอไปเที่ยว แต่ครั้งจะปฏิเสธแบบตรง ๆ ก็เกรงว่าเพื่อนจะเสียใจ เธอจึงขอให้แม่เป็นผู้บอกปฏิเสธ โดยการไม่อนุญาตให้เธอไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ เธอจึงทำการบ้านเสร็จ นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. การตั้งใจจริงและขยันหมั่นเพียรทำให้การบ้านเสร็จ
 - ข. พรพิมล ทำการบ้านเสร็จก็จะไม่ถูกครูดุ
 - ค. เธอรู้ว่าเวลาไหนควรไม่ควร
 - ง. แม่ชื่นชมพรพิมลเป็นอย่างมาก ที่รักเรียนมากกว่าเที่ยว
5. สิริกร เป็นผู้ทำงานด้วยความรู้ ความสามารถ และความขยันขันแข็งมุ่งมั่นอดทนจนทำให้ผลการทำงานของเธอประสบผลสำเร็จด้วยดี และมีประสิทธิภาพ นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. ความขยันหมั่นเพียร สามารถประสบผลสำเร็จได้เสมอ
 - ข. สิริกร มีความขยันหมั่นเพียร ย่อมทำให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
 - ค. สิริกร ได้รับการศึกษาอบรมมาดี จึงทำให้เขามุ่งมั่นทำงานเพื่อความสำเร็จ
 - ง. สิริกร เห็นตัวอย่างที่ดีจากเพื่อนร่วมงาน
6. คนไทยรู้จักใช้ยาสมุนไพรมาแต่โบราณ เพราะคนโบราณมีความขยันหมั่นแสวงหาพันธุ์ไม้ที่เป็นยามาเก็บรักษาไว้ จึงทำให้คนไทยมียาสมุนไพรใช้ตลอดมา แต่ในปัจจุบันสมุนไพรบางชนิดต้องตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของชาวต่างชาติ เนื่องจากคนไทยไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. การขาดความสำนึกของคนไทยในเรื่องยาสมุนไพร
 - ข. ยาสมุนไพร เป็นของใช้ใกล้ตัว ซึ่งมีมาแต่โบราณ
 - ค. การรู้จักคุณค่า และเก็บรักษายาสมุนไพรของคนโบราณ
 - ง. หากมีการบำรุงรักษาป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ ย่อมทำให้มียาสมุนไพรมากขึ้น

7. ปู่ย่า ตายาย สอนให้เราทุกคนมีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ และให้รู้จักปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งที่ใช้แล้วให้ใช้ประโยชน์ได้อีก ซึ่งทำให้คนไทยในปัจจุบันหวงไประลึกลึกถึงเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน จากคำสอนดังกล่าว นักเรียนเห็นว่าอย่างไร
- ก. ความขยันหมั่นเพียรเป็นสิ่งที่ดี
 - ข. เมื่อขยัน ย่อมมีทรัพย์สิน ที่เกิดจากการขยันนั้น
 - ค. การปฏิบัติตามคำสอน ย่อมทำให้ชีวิตดี มีความสุขตามอัธยาศัย
 - ง. คำสอนของปู่ย่า ตายาย เป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้ผลจริงในชีวิต
8. ที่ป่าดอยตุงอุดมไปด้วยเห็ดและหน่อไม้อย่างมากมาย ทำให้ชาวบ้านแถบนั้น มีอาชีพเก็บเห็ดและหน่อไม้ขายเป็นรายได้ของครอบครัว จากเหตุการณ์ดังกล่าว นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์ดี
 - ข. การขยันหมั่นเพียรเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง
 - ค. ชาวบ้านดูแลป่าดี ย่อมได้รับผลตอบแทนอย่างดี จากธรรมชาติ
 - ง. การรู้จักเลี้ยงชีพที่เหมาะสมตามฐานานุรูปของชาวบ้าน ถือเป็นความดีประการหนึ่ง
9. กรรณิการ์ ขับรถผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่งและสังเกตเห็นว่ามีบ้านหลังหนึ่งใหญ่โตมาก จึงถามเพื่อนซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นว่าบ้านนั้นเป็นของใคร เพื่อนตอบว่า เป็นของพ่อค้าคนหนึ่ง ซึ่งเมื่อก่อนยากจนมาก แต่สามารถสร้างฐานะได้จากการค้าขายอุปกรณ์การเกษตร จากเหตุการณ์นี้นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. พ่อค้า มีความขยันหมั่นเพียร
 - ข. การรู้จักประหยัดและอดออมของพ่อค้า
 - ค. พ่อค้าเลี้ยงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และพอเหมาะพอควร
 - ง. พ่อค้ามีหลักในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม

10. ประกอบเป็นคนยากจน และไม่เคยย่อท้อต่อชีวิต เขาทำงานทุกอย่างที่สุจริต ต่อมาเขาได้งานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยของบริษัทแห่งหนึ่ง ได้รับเงินเดือนพอสมควร เขาเพียรพยายามสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม สถานการณ์ดังกล่าวให้นักเรียนคิดว่าอย่างไร
- ก. ประกอบ เป็นคนที่มีความเพียรพยายามสูง
 - ข. เมื่อประกอบมีความพยายามย่อมประสบผลสำเร็จ
 - ค. ประกอบยากจน แต่ต่อสู้ชีวิต จึงทำให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นได้
 - ง. ประกอบเป็นคนดี และสร้างสิ่งที่ดีด้วยตนเอง
11. นายพิทักษ์เป็นเจ้าหน้าที่การเกษตร ทราบข่าวว่าชาวเขาลักลอบถางป่าเพื่อใช้เป็นที่ทำกิน นายพิทักษ์จึงหาวิธีแก้ปัญหาโดยการชี้แจงให้ชาวเขาเห็นถึงประโยชน์ของป่าไม้ และหยุดทำลายป่า การกระทำของพิทักษ์ นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. พิทักษ์มีความเพียรพยายามในการแก้ปัญหาเพื่อส่วนรวม
 - ข. นายพิทักษ์ เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
 - ค. นายพิทักษ์เป็นคนมีเหตุผลและรู้จักรักษาสິงที่เป็นส่วนรวม
 - ง. นายพิทักษ์รักธรรมชาติป่าไม้ จึงพยายามรักษาไว้เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน
12. สุรินทร์ เป็นนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ครั้งหนึ่งมีโอกาสไปเที่ยวในป่า เห็นนกทองเที๋ยวกกลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังขุดทำลายต้นกฤษณา เขาต้องการรักษาต้นไม้และธรรมชาติไว้ จึงได้แนะนำนกทองเที๋ยวกกลุ่มนั้นให้รู้ถึงผลดีผลเสียของการขุดต้นไม้ จากเหตุการณ์ดังกล่าว นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. สุรินทร์ ทำหน้าที่ของตนตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย
 - ข. ต้นกฤษณา เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ควรแก่การรักษาและอนุรักษ์ไว้
 - ค. สุรินทร์ ตั้งใจจริงในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เป็นสมบัติของชาติ
 - ง. สุรินทร์ เป็นคนดี มีความสำนึกในบทบาทและหน้าที่ที่พึงกระทำ

13. อรวิภา ทำหน้าที่เป็นครูอนุบาล ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เธอคอยฝึกฝนเด็กเล็ก ๆ โดยให้ทำกิจกรรมพัฒนาความคิดเสมอ ๆ ซึ่งส่งผลให้เธอได้รับเลือกเป็นครูดีเด่นของโรงเรียน ด้านมีความคิดสร้างสรรค์ จากสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- การปฏิบัติ ในบทบาท และหน้าที่อย่างจริงจังของอรวิภา
 - การให้ความสำคัญแก่เด็กเล็ก ของอรวิภา
 - ความขยัน และตั้งใจจริงของอรวิภา ทำให้เขาได้รับผลตอบแทนที่ดี
 - อรวิภา มีวิธีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ และสนุกสนานแก่เด็ก เด็กจึงมีความคิดที่ดี
14. พัทธรา รู้ว่าตนเองเรียนไม่เก่ง จึงตั้งใจฟังครูสอน และคอยสอบถาม ขอคำแนะนำจากเพื่อน ๆ ที่เรียนดีเสมอ ๆ ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน จนทำให้เธอเป็นที่รักและได้รับการช่วยเหลือในเรื่องการเรียนเสมอ สามารถเรียนจบได้โดยคะแนนไม่ตก นักเรียนคิดอย่างไรกับเรื่องนี้
- พัทธรา เป็นคนรู้จักตนเอง และอ่อนน้อมถ่อมตน
 - การอ่อนน้อมถ่อมตนของพัทธรา ส่งผลให้เพื่อน ๆ ชอบและให้คำแนะนำที่ดีต่อเธอ
 - พัทธรา สามารถเรียนจบหลักสูตรได้ เพราะการตั้งใจและขยันขันแข็งในการเรียน
 - การดำรงตนในทางที่ดี มีความเพียรพยายาม ย่อมทำให้การเรียนบรรลุผลสำเร็จ
15. สุชาติ เป็นเจ้าของโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งมีคนงานมาก และคนงานส่วนใหญ่ต่างกล่าวถึงสุชาติ ด้วยความชื่นชม มีความเป็นกันเอง และความใส่ใจต่อสวัสดิภาพ ตลอดจนความเป็นอยู่ของลูกน้อง คนงานจึงรักและทุ่มเทกับงานอย่างจริงจัง ทำให้โรงงานประกอบการได้ผลกำไรมาก และเกิดความมั่นคง นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
- ความเป็นคนดีของสุชาติ จึงทำให้คนงานรัก
 - เมื่อมีเจ้านายหรือผู้บริหารดี คนงานย่อมทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการทำงาน
 - การประกอบการมีผลกำไรดี เพราะคนงานมีความสามัคคีและขยันขันแข็ง
 - การมีน้ำใจดีและมีคุณธรรม รู้จักใช้จิตวิทยาในการบริหารงานของสุชาติ

แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย
เรื่อง สัปปริสธรรม 7 (ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดี 7 ประการ)
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชา พระพุทธศาสนา ส 0113 เวลา 20 นาที

คำชี้แจง

1. แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย จำนวน 15 ข้อ ใช้เวลาทำ 20 นาที
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้อง และสมเหตุสมผลมากที่สุด
เพียงคำตอบเดียว

1. ธงชัย เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยควบคุมไฟฟ้า เขาสังเกตเห็นว่าช่วงเดือนเมษายนของทุกปี อากาศร้อนและแห้ง ซึ่งทำให้เกิดไฟฟ้าลัดวงจร และส่งผลให้สูญเสียป่าไม้เป็นจำนวนมาก ธงชัยปฏิบัติการป้องกันด้วยการจัดเตรียมกำลังเจ้าหน้าที่ให้พร้อม ทำแนวกันไฟ และหมั่นออกตรวจตราสถานการณ์อยู่เสมอ นักเรียนคิดอย่างไรกับสถานการณ์นี้
 - ก. ธงชัย เป็นคนช่างสังเกต และเป็นคนมีเหตุมีผล
 - ข. ธงชัยสังเกต จนรู้จักวิเคราะห์ว่าไฟฟ้า มาจากอะไร
 - ค. ไฟฟ้า นำมาซึ่งการสูญเสียทั้งป่าไม้ และเสียทรัพยากรอื่น ๆ
 - ง. การเตรียมพร้อม คือการป้องกันไฟฟ้า ที่ดีที่สุด
2. ประยุทธ์ เป็นพัฒนากรจังหวัดพบว่าชาวบ้านในบางหมู่บ้านของจังหวัด เข้าป่าตัดไม้ เพื่อเผาถ่าน อันเป็นการทำลายป่าโดยตรง ประยุทธ์ จึงพยายามหาวิธีแก้ปัญหาการกระทำของชาวบ้าน โดยการแจกกล้าไม้ เพื่อปลูกทดแทนและแนะนำให้ฝึกอบรมอาชีพใหม่ทดแทนที่ไม่เป็นการทำลายป่าไม้ นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. ประยุทธ์ เป็นเจ้าหน้าที่ที่เอาใจใส่ต่อประโยชน์ของส่วนรวม
 - ข. ประยุทธ์ รู้เหตุรู้ผลของปัญหา
 - ค. ประยุทธ์ เข้าใจความต้องการพื้นฐานของชาวบ้านหรือชุมชน
 - ง. ประยุทธ์ รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นคนดี

3. หมู่บ้านสันติสุข เคยมีอ่างเก็บน้ำที่ใสสะอาด แต่ในเวลานี้ น้ำในอ่างเกิดส่งกลิ่นเน่าเหม็น เพราะประชาชนในหมู่บ้านทิ้งขยะเน่าเสียลงในอ่างเก็บน้ำดังกล่าว ต่อมาผู้ใหญ่บ้านพยายามแนะนำแก่ชาวบ้าน และช่วยกันทำความสะอาดอ่างครั้งใหญ่ น้ำจึงกลับใสอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็ใช้เวลานานกว่าจะเหมือนเดิม จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าอย่างไร
 - ก. ชาวบ้านทิ้งขยะของเน่าเสียลงในอ่างเก็บน้ำ
 - ข. อ่างเก็บน้ำเน่า ไม่สะอาด เพราะมีปฏิกูล
 - ค. ผู้ใหญ่บ้านรู้ถึงสาเหตุของน้ำในอ่างเน่า จึงแนะนำให้ชาวบ้านทำความสะอาด
 - ง. ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของส่วนรวมจึงร่วมกันทำความสะอาดอ่างเก็บน้ำจนคืนสู่สภาพดี
4. สุพจน์ เป็นคนขยันทำงาน และรับจ้างเป็นกุลีแบกข้าวสาร มีรายได้ไม่มากนัก แต่เขาอยากได้รถจักรยานยนต์เป็นของตัวเอง จึงเก็บเงินเดือนละเล็กน้อยเป็นเวลาหลายปี จนสามารถซื้อรถจักรยานยนต์ได้ นักเรียนคิดอย่างไรกับเหตุการณ์นี้
 - ก. การตั้งความหวังในสิ่งที่ต้องการของสุพจน์ แสดงถึงการรู้จักเหตุ รู้จักผล
 - ข. สุพจน์ สามารถซื้อรถได้ตามที่ตนเองปรารถนา เพราะมีความตั้งใจจริง
 - ค. ความขยันประกอบกับการอดออม ทำให้ประสบกับสิ่งที่ปรารถนา
 - ง. การรู้จักตน และรู้จักประมาณตน ของสุพจน์ ถือว่าเป็นความดีของเขา
5. การโคลนนิ่ง หมายถึง การสร้างสิ่งมีชีวิตขึ้นใหม่ โดยใช้เนื้อเยื่อของสิ่งมีชีวิตตัวเดิม นักวิทยาศาสตร์ ชื่อวิทยา ได้ทำการโคลนนิ่งนายศักดิ์ศรี ซึ่งเป็นคนดีมีศีลธรรมชอบช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมเสมอ เพื่อให้เขาสร้างประโยชน์สูงสุดต่อสังคมมนุษย์ต่อไป จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดอย่างไร
 - ก. การโคลนนิ่ง เป็นวิทยาการที่ล้ำสมัยในโลกปัจจุบัน
 - ข. ผลการโคลนนิ่ง ย่อมทำให้ได้ตัวแบบที่ดีตามที่เรากำลังต้องการ
 - ค. คนเรามีเหตุผล ได้ขบคิดในการตัดสินใจว่าควรหรือไม่ควรในการโคลนนิ่ง
 - ง. การรู้จักเหตุและคาดคะเนผลที่จะตามมาภายหลัง ย่อมนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของสังคม

6. คมสันเป็นนักพูด วันหนึ่งเขาต้องไปพูดที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ซึ่งมีผู้ฟังเป็นกลุ่มคนที่อายุแตกต่างกัน เขาจึงเริ่มพูดทักทายในที่ประชุม โดยใช้คำที่เป็นกลาง ๆ ว่า..สวัสดีครับ ท่านสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีทุกท่าน...จากการพูดทักทายในที่ประชุมของคมสัน นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร
- ก. คมสัน เป็นผู้รู้กาลเทศะ และรู้จักประชาชนเป็นอย่างดี
 - ข. คมสัน ได้รับการยอมรับจากผู้ฟังเป็นอย่างดี
 - ค. คมสัน มีวาทศิลป์ ในการพูดเพราะฝึกฝนมานาน
 - ง. คมสัน มีคุณสมบัติของการเป็นคนดีเป็นนักพูดที่เข้าใจชุมชน
7. ทาทา เป็นพนักงานขายของในห้างแห่งหนึ่ง ซึ่งในแต่ละวันต้องเจอเจอกับผู้คนมากมาย และหลากหลายอารมณ์ แต่เธอก็สามารถยิ้มแย้มแจ่มใสกับลูกค้า ที่เข้ามาซื้อของอยู่เสมอ เธอจึงได้รับการชมเชยจากหัวหน้างานว่าเป็นคนที่มีจิตใจหนักแน่น จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าอย่างไร
- ก. ทาทาเป็นคนที่เข้าใจในอาชีพของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคนดี
 - ข. ทาทาได้รับการชมเชยจากหัวหน้าแผนกขายว่า เป็นคนมีอารมณ์มั่นคง
 - ค. การที่ทาทาทำได้เช่นนั้น เพราะได้รับการฝึกฝนให้เข้าใจด้านการขายมาเป็นอย่างดี
 - ง. ทาทารู้และเข้าใจในหลักการปฏิบัติตนต่อบุคคลและประชาชน
8. ศรชัย เป็นเพื่อนกับสุรัตน์ มีพฤติกรรมที่ไม่ดี เช่น เทียวกลางคืน เล่นการพนัน และดื่มสุรา ซึ่งสุรัตน์ก็พยายามเตือนด้วยความหวังดีว่าให้เลิกพฤติกรรมเหล่านี้เสีย แต่ศรชัย ไม่เชื่อและไม่ยอมเลิกพฤติกรรมดังกล่าวด้วย จากสถานการณ์นี้นักเรียนคิดว่าอย่างไร
- ก. สุรัตน์ รู้จักเหตุและผลของการเลือกคบคน
 - ข. สุรัตน์ รู้จักคาดผลว่าถ้าเป็นเพื่อนต่อไป ย่อมเสียหายและมีโทษต่อตนเองแน่นอน
 - ค. สุรัตน์ เป็นคนดี เมื่อเตือนเพื่อนแล้ว แต่เพื่อนไม่ยอมเชื่อ เขาจึงไม่ยุ่งด้วย
 - ง. สุรัตน์ เป็นผู้ปฏิบัติตน ในฐานะของผู้รู้จักบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม

9. สมาน เป็นคนขี้บสองแถว มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ไม่ดื่มสุรา และไม่สูบบุหรี่ รักครอบครัว แม้เพื่อนๆ ที่ขี้บสองแถวด้วยกันจะพยายามชักชวนให้เข้าสังคมโดยการดื่มสุรา เขาก็ไม่ยอมทำตามเพื่อน จึงเป็นความภูมิใจของภรรยา และครอบครัวมาก จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดอย่างไร
- สมาน เป็นผู้รู้จักเหตุและคาดผลที่จะเกิดขึ้นได้
 - สมาน เป็นที่รัก และเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก ๆ และผู้พบเห็น
 - การไม่ดื่มสุรา และสูบบุหรี่ ถือว่าเป็นคนดีที่ควรยกย่อง
 - สมาน เป็นผู้ที่มีหลักปฏิบัติของคนดี คือ เป็นผู้รู้จักประชาชน และบุคคล
10. สุริยา เป็นวิศวกร ออกแบบก่อสร้างอาคารหลังหนึ่งให้แก่ผู้รับเหมา แต่ผู้รับเหมาไม่ทำตามแบบแปลนที่กำหนดไว้ พอสร้างอาคารเสร็จก็มาขอให้สุริยา เซ็นผ่านให้ ซึ่งเขาไม่ยอมเซ็นให้ เพราะผิดแบบแปลนที่เขียน และเกรงว่าอาจส่งผลให้เกิดอันตรายในภายหลังได้ จากการกระทำของสุริยา นักเรียนคิดอย่างไร
- การเป็นคนตรงไปตรงมาของสุริยา ถือเป็นคนดี
 - ถ้าสุริยาเซ็นผ่านให้ และหากเกิดอุบัติเหตุอาจส่งผลเสียให้แก่เขาในภายหลังได้
 - สุริยา เป็นคนรอบคอบ คิดด้วยความสุขุม และถี่ถ้วน
 - สุริยา เป็นผู้รู้จักคาดคะเนผล ที่จะเกิดในภายหลังได้ จึงถือว่าปฏิบัติตามธรรมะ
11. นิภาภัทร รู้ว่าถ้าต้องการสอบให้ได้คะแนนสูง ๆ มีอยู่หลายวิธีการ เช่น เธอต้องขยัน อ่านหนังสือ รู้วิธีการเรียน ตลอดจนตั้งใจฟังครูอธิบาย เป็นต้น จากสถานการณ์นี้นักเรียน คิดอย่างไร
- การจะประสบความสำเร็จ ต้องรู้จักเหตุ รู้จักคาดผลที่จะเกิดด้วย
 - นิภาภัทร คาดว่าต้องได้คะแนนสูงแน่ ๆ หากว่าตั้งใจเรียนและขยันอ่านหนังสือ
 - ความขยันหมั่นเพียร ส่งผลให้นิภาภัทร ทำกิจกรรมงานสำเร็จ
 - ความขยันหมั่นเพียร เป็นอารมณ์ของคนดี

12. ครูตั๋ย ต้องการให้นักเรียนในห้องของตนเป็นคนดี จึงตั้งใจสั่งสอนด้วยความเมตตา แต่นักเรียนบางคนเกรและดื้อมาก ๆ ครูตั๋ย จึงต้องใช้ไม้เรียวในการทำโทษบ้าง เมื่อพูดดี ๆ แล้วไม่ได้ผล ซึ่งต่อมาส่งผลให้เด็กลดความดื้อลงได้มาก จากกรณีครูตั๋ยทำโทษจริง ๆ จากสถานการณ์นี้นักเรียนคิดอย่างไร
- ครูตั๋ย เป็นคนจริงจังกับชีวิต
 - เด็กในห้องครูตั๋ยเรียบร้อยขึ้น จากการถูกทำโทษเมื่อยังดื้อ
 - ครูตั๋ยทำโทษด้วยการรู้จักเหตุรู้จักผลและที่สมควร ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งดีที่กระทำได้
 - การรู้จักนักเรียน และการทำโทษ ถือว่าเป็นวิธีการสร้างคนดีตามหลักธรรมได้
13. การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ครูหมวดวิชาพลานามัยของโรงเรียน ได้ประกาศ หน้าเสาธงว่า นักเรียนคนไหนต้องการเล่นกีฬาประเภทใดให้ไปสมัครได้ที่ครูประจำชั้น ดนัย รู้ตัวเองว่ารูปร่างเล็ก และไม่คอยแข็งแรงนัก จึงไปสมัครเล่นปิงปองแทนที่จะไปสมัครเล่น วอลเลย์บอล ตามที่ตนเองชอบ จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ นักเรียนคิดว่าอย่างไร
- ดนัย รู้จักประมาณตนเองในการเลือกเล่นกีฬา
 - การรู้จักตนเองของดนัย ถือเป็นความดีของเขา
 - จุดมุ่งหมายของการเล่นกีฬา เพื่อความมีน้ำใจ คือรู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย
 - การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ถือว่าเป็นคนดี
14. ธนา เป็นพ่อค้าขายก้วยเตี๋ยเนื้อหมู ซึ่งขายไม่ได้เลยในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ต่อมาเขาก็ทราบ สาเหตุที่ไม่มีคนซื้อ เป็นเพราะว่าคนในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่ เป็นชาวมุสลิม เขาจึงเปลี่ยนจาก ขายก้วยเตี๋ยเนื้อหมูมาเป็นก้วยเตี๋ยเนื้อปลาแทน จึงทำให้ขายดีขึ้น แต่ก็ใช้ระยะเวลาาน รมเดือน จากสถานการณ์นี้นักเรียนมีความคิดอย่างไร
- ธนา รู้ว่าการแก้ปัญหาใด ๆ ต้องรู้สาเหตุที่แท้จริงก่อน จึงจะแก้ไขได้ถูกต้อง
 - เมื่อ ธนา รู้จักสาเหตุที่แท้จริงแล้ว ย่อมทำให้ประสบผลในการค้าขาย
 - ธนา เรียนรู้จักประชาชน จึงนำความรู้้นมาปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม
 - เมื่อธนา รู้จักเหตุ รู้จักประชาชนแล้ว จึงได้ชื่อว่า เป็นคนดี ตามหลักธรรม

15. ประเทศไทยปัจจุบัน กำลังประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ทางภาครัฐจึงได้กำหนดหลาย ๆ นโยบาย ที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งหนึ่งในนโยบาย ก็คือ การรณรงค์ให้ประชาชนภายในประเทศรู้จักการใช้สินค้าไทย เทียบเมืองไทย เพื่อไม่ให้เงินตราไหลออกนอกประเทศ ซึ่งจากนโยบายนี้นักเรียนคิดว่าอย่างไร
- ก. ภาครัฐ ทราบว่าสาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากเงินตราไหลออกนอกประเทศ
 - ข. เมื่อรู้สาเหตุแล้ว ย่อมกำหนดนโยบายได้ตรง และถูกต้อง
 - ค. เมื่อกำหนดนโยบายได้ตรง ถูกต้อง ย่อมแก้ปัญหาได้
 - ง. เมื่อแก้ปัญหาได้ ย่อมเกิดความดี คือความสงบสุขภายในประเทศ

แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย

เรื่อง มรรคมีองค์ 8 (ธรรมที่ทำให้หลุดพ้นจนเผชิญปัญหา 8 ประการ)
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชา พระพุทธศาสนา ส 0113 เวลา 20 นาที

คำชี้แจง

1. แบบวัดการคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย จำนวน 15 ข้อ ใช้เวลาทำ 20 นาที
 2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนคิดว่าถูกต้องและสมเหตุสมผลมากที่สุด
 เพียงคำตอบเดียว
1. สุชาติ ถึงจะยากจน แต่ไม่เคยประกอบอาชีพทุจริตเลย แม้จะมีผู้มาชักชวนให้ทำ เขาก็ไม่ทำ
 เพราะว่าเขายึดมั่นในหลักธรรม มรรค 8 จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าอย่างไร
 - ก. สุชาติเป็นคนดี และยึดมั่นในหลักธรรม เขาจึงหลุดพ้นจากการเผชิญปัญหา
 - ข. สุชาติ ไม่เดือดร้อน เพราะเลี้ยงชีพชอบ
 - ค. สุชาติ ไม่ประสบสิ่งไม่สบายใจ เนื่องจากตั้งจิตมั่นชอบ
 - ง. เมื่อสุชาติ ไม่เดือดร้อน ชีวิตย่อมมีความสุขตามอัตภาพ
 2. สุธีกานต์ มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะสอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหารให้ได้ เขาจึงพยายาม
 พากเพียรขยันดูหนังสือ จนในที่สุดความใฝ่ฝันของเขาก็เป็นจริง เขาสามารถสอบเข้าเรียน
 ในโรงเรียนเตรียมทหารได้ จากความตั้งใจดังกล่าว นักเรียนคิดว่าอย่างไร
 - ก. การตั้งใจจดจ่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถือว่าเป็นเป้าหมายนำทางชีวิตได้
 - ข. การที่สุธีกานต์ ประสบผลตามที่ตั้งใจไว้ เพราะการมีความเพียรพยายาม
 - ค. การเตรียมพร้อมที่ดีในเบื้องต้น ถือเป็นการทำความดีตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา
 - ง. การปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างจริงจัง ย่อมทำให้บรรลุถึงสิ่งที่มุ่งหวังได้ไม่ยาก
 3. กัลยา เป็นคนที่มีจิตใจดี เข้าใจผู้อื่น และมีธรรมะประจำใจ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราเสมอ
 จนบางครั้งถูกมองว่าเป็นคนใจอ่อนเกินไป แต่ก็ทำให้เธอมีความภาคภูมิใจและสุขใจ ที่เธอมี
 จิตใจเช่นนี้ จากเหตุการณ์นี้นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
 - ก. กัลยา ปฏิบัติตามหลักธรรม คือ สัมมาทิฐิ การคิดที่ถูกต้อง
 - ข. กัลยา มีความภาคภูมิใจในตัวเอง เพราะมีความคิดที่ถูกต้องถูกธรรม
 - ค. การคิดที่ถูกต้อง ถูกธรรม ย่อมทำให้กัลยา มีความสุข ไม่มีปัญหามารบกวนจิตใจ
 - ง. เมื่อมีความสุข ย่อมมีความคิดสร้างสรรค์ และทำคุณประโยชน์ต่อส่วนรวมได้

4. ขนิษฐา เป็นนักจัดรายการวิทยุ ที่มีคนฟังชอบกันมาก เนื่องจากเธอมีคำสนทนาปราศรัยที่ดี มีวาทีศิลป์ ในการพูดโน้มน้าวผู้ฟังให้คล้อยตาม และพูดให้ข้อคิดที่ดีด้วย จึงทำให้เธอเป็นขวัญใจของผู้ฟังไปโดยปริยาย จากสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
 - ก. ขนิษฐา มีวาทีศิลป์ในการพูดโน้มน้าวผู้ฟังได้ดี
 - ข. คนฟังชอบ ขนิษฐา เพราะเธอ พูดดีและให้สาระแก่ผู้ฟัง
 - ค. ขนิษฐา สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ทำให้เธอประสบความสำเร็จ
 - ง. เมื่อขนิษฐา ประสบความสำเร็จในการงาน ย่อมเกิดความปิติยินดี เพราะไม่มีความทุกข์
5. พระสมชาย บวชอยู่ในพระพุทธศาสนา และได้ศึกษาหลักคำสอนที่สอน ให้ทุกคนมีสติกับการกระทำเสมอ ๆ ทุกลมหายใจเข้าออก.. ซึ่งถ้าทำตามอย่างจริงจัง และสม่ำเสมอ จะบังเกิดผลตามที่มุ่งหวัง คือ ไม่โกรธง่าย ไม่อวดดี เพราะจิตที่ฝึกดี ย่อมไม่ก่อโทษในภายหลังนั่นเอง จากคำสอนนี้ ทำให้พระสมชายประทับใจมาก นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
 - ก. พระพุทธศาสนาสอนให้พระสมชาย เป็นคนมีเหตุมีผล เพราะมีสติตั้งมั่น
 - ข. พระสมชายคิดว่า การเป็นคนดี ย่อมทำให้สังคมนี้สงบสุข
 - ค. พระสมชาย เชื่อว่าเมื่อมีสติ ก็ได้ชื่อว่าเป็นความดี เพราะปฏิบัติตามมรรค 8
 - ง. เมื่อปฏิบัติตาม มรรค 8 คือ การตั้งใจมั่นชอบ ก็ชื่อว่าเผชิญปัญหาได้ ไม่มีอุปสรรค
6. สิทธิพร เป็นคนดี และถูกฝึกให้ระลึกชอบ พิจารณาอย่างถี่ถ้วน หมายถึง การระลึกถึงกาย เวทนา จิต และธรรม ทั้งที่เป็นกุศล และอกุศล โดยการใช้สติเป็นหลัก จนเกิดความสงบ หรือมีสมาธิในจิตใจของเขา จนใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นสรรพสิ่งตามลำดับ จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
 - ก. สิทธิพร เป็นคนดี เพราะการระลึกชอบ รวมไปถึงการใช้สติและปัญญาในเวลาเดียวกัน
 - ข. สิทธิพร คิดว่าการใช้ปัญญา ย่อมทำให้การกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ผิดพลาด
 - ค. สิทธิพร คิดว่าการดำเนินการตามหลักแห่งปัญญา ย่อมไม่เกิดความผิดพลาด
 - ง. สิทธิพร เชื่อว่าเมื่อใช้ปัญญาพิจารณา ก็สามารถพ้นทุกข์ได้

7. สมชาติ เป็นคนที่ทำอะไร ไม่ค่อยจะจริงจัง เมื่อเขามาเรียนหนังสือ และวันหนึ่งได้รับมอบหมายให้ทำรายงาน พอทำได้ครึ่งหนึ่งก็เกิดการข้อแก้ แต่พอนึกถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น ก็พยายามทำรายงานชิ้นนั้นจนสำเร็จ นักเรียนคิดอย่างไรกับสถานการณ์นี้
- ก. สมชาติ เป็นคนรู้จักกลับตัวได้ ถือว่าคิดถูกต้องตามหลักธรรม
 - ข. การทำรายงานสำเร็จได้ เพราะสมชาติ มีความเพียรพยายามเมื่อคิดได้ในภายหลัง
 - ค. สมชาติ เป็นคนมีความเพียรพยายาม ที่สมควรให้การยกย่องชมเชย
 - ง. เมื่อมีความเพียรพยายามในสิ่งที่ถูกต้อง ย่อมทำให้ปัญหาหมดไป
8. จัตรชัย เป็นนักเรียนของโรงเรียนแห่งหนึ่ง มีความคิดว่า ในชีวิตนี้ แม้จะไม่ร่ำรวย ก็จะไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง หรือคิดที่จะพยายาบาทอาฆาตผู้อื่น และเบียดเบียนใคร ให้เดือดร้อน เพื่อความสบายใจทั้งของตนเอง และครอบครัว การคิดดังกล่าว นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. จัตรชัย มีความคิดดี ตามหลักสัมมาสังกัปปะ
 - ข. เมื่อคิดดี ย่อมทำให้จิตใจของเขาผ่องใส เพราะจิตไม่ขุ่นมัว
 - ค. การคิดตามหลักธรรมนี้ เป็นการทำได้ยาก จะทำได้ต้องหมั่นฝึกตนเอง
 - ง. การคิดไม่โลภ ไม่พยายาบาท ย่อมทำให้เขามองโลกในแง่ดี มีความสุข เพราะไม่ขุ่นวาย
9. ปิยะ เป็นคนรักเพื่อนมาก ในยามที่เพื่อนประสบกับเรื่องที่เดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร เขาจะต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหาให้เสมอถ้าเขาทำได้ แต่ก่อนที่จะช่วยเหลือเขาจะต้องทราบสาเหตุของเรื่องราว หรือปัญหานั้น ๆ ก่อน แล้วจึงพยายามชี้แจงให้เพื่อนที่มีปัญหาได้เข้าใจ จากเหตุการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไรอย่างไร
- ก. ปิยะ เป็นคนรู้จักคิดหาสาเหตุก่อนแก้ปัญหา ซึ่งถือว่าถูกต้องตามหลักธรรม
 - ข. ปิยะ รู้จักวิธีแก้ไขปัญหา จึงสามารถช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างดี
 - ค. ปิยะ มีความเพียรพยายามชอบ ในสิ่งที่เขาคิดว่าดีที่สุดสำหรับการแก้ปัญหา
 - ง. ปิยะ ได้ปฏิบัติตามวิธีทางแห่งคนดี จึงหลุดพ้นจากปัญหา

10. ถาวร เป็นคนที่ชอบฆ่าสัตว์ พ่อกับแม่ของเขา ได้พยายามบอกให้ทราบว่า การฆ่าสัตว์ เป็นการผิดศีลธรรม และเป็นบาปกรรมที่ไม่ดี ซึ่งเขาก็เชื่อฟังด้วยดี อีกทั้งเลิกพฤติกรรมนั้นเสีย และหันมารักษาศีลปฏิบัติธรรม จนพ่อแม่คลายความทุกข์ใจและมีความสุข จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. การกระทำของถาวร ทำให้เขาไม่เป็นคนบาป
 - ข. การรักษาศีล ทำให้ถาวร มีจิตใจที่ดีขึ้น
 - ค. พ่อแม่ของถาวร เป็นคนดี จึงเพียรพยายามสอนลูกในทางที่ถูกที่ควร
 - ง. การฆ่าสัตว์ ถือว่าเป็นทุกข์ เมื่อเลิกได้ถือว่าเป็นความดี มีความสุข และพ้นจากการทำชั่ว
11. สุจริต เกิดมาในตระกูลมั่งคั่ง มีจิตใจเป็นกุศลมาแต่เล็กจนโต เขามีความคิดดี มองโลกในแง่ดี เนื่องจากได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวประกอบกับได้รับการอบรมพร่ำสอนมาดี เขาชอบศึกษาศาสนะเป็นประจำ จึงประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ไม่ยาก เพราะมีความดีเป็นพื้นฐาน จากสถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. สุจริต เกิดมาในสภาพแวดล้อมที่ดีและมีความคิดดีตามหลักสัมมาทิฐิ
 - ข. การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ส่งผลให้สุจริต มีจิตใจเป็นกุศล คือ คิดดี
 - ค. เมื่อจิตใจเป็นกุศलय่อมประสบผลในทางที่ดี เพราะกุศलय่อมช่วยเกื้อหนุน
 - ง. เมื่อมีความสุข ย่อมปราศจากทุกข์ทั้งกาย และใจ จึงถือว่าเป็นหลุดพ้นจากทุกข์
12. ญัฐพร สนใจศึกษาศาสนะ โดยบวชชีพรหมณ์ เป็นประจำทุกปี ๆ ละประมาณ 15 วัน ดังนั้น เธอจึงเข้าใจในหลักธรรม และมีความเพียรพยายามชอบ ทำตามทำนองคลองธรรม คือ มีความเพียรพยายามทำความดี และรักษาความดีที่มีอยู่กับตนเองให้คงอยู่ตลอดไป สถานการณ์นี้ นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. ญัฐพร เป็นผู้มีความเพียรในทางที่ถูกที่ควร
 - ข. ญัฐพร มีความเพียรถูกต้อง ถูกธรรม จึงส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต คือไม่เดือดร้อน
 - ค. เมื่อไม่เกิดปัญหาย่อมทำให้ชีวิตญัฐพร มีความสุข มีแต่คนรัก เพราะเธอเป็นคนดี
 - ง. เมื่อชีวิตไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค เธอย่อมมีความสุข และไม่มีปัญหาในชีวิต

13. อ้อม ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการในโรงเรียนแห่งหนึ่ง มีความตั้งใจมั่น และแน่วแน่อยู่กับงาน ในหน้าที่ของเธอ จนงานในหน้าที่ที่เธอรับผิดชอบ ไม่มีปัญหา พอสิ้นปีมีการพิจารณาความชอบ เธอจึงได้รับเงินเดือนเพิ่ม เพราะปฏิบัติงานดี จากสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนคิดว่าอย่างไร
- ก. อ้อม เป็นผู้ตั้งใจชอบ ตามหลักธรรม คือ มรรค 8
 - ข. การที่อ้อม ตั้งใจในการทำงาน จึงทำให้เธอได้รับเงินเดือนเพิ่มเป็นผลตอบแทน
 - ค. ถ้าอ้อม ประสบความสำเร็จ ชีวิตย่อมไม่มีอุปสรรคหรือปัญหา
 - ง. เมื่ออ้อม ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค ชีวิตย่อมมีความสุข หรือพ้นทุกข์ได้
14. วิชัย ทำงานที่องค์การไฟฟ้า ยึดหลักในงานทำงาน คือ การงดเว้น จากการประพฤติชั่วทางกาย 3 ประการ คือ ผ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤติผิดในกาม นักเรียนคิดอย่างไรกับหลักการ ทำงานอย่างนี้ของวิชัย
- ก. วิชัย ทำงานตามหลักของสัมมากัมมันตะคือ ทำการงานชอบ
 - ข. เมื่อวิชัย ทำงานชอบด้วยความมีจริยธรรม เขาย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง
 - ค. เมื่อวิชัยเขาไม่เดือดร้อน ย่อมทำให้ชีวิตของเขาไม่มีปัญหา หรืออุปสรรค
 - ง. ชีวิตของวิชัย ไม่มีปัญหา ย่อมนำมาซึ่งความสุข อันเกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรม
15. เสือฝ้าย เคยถูกจำคุกมานาน หลังออกมาแล้วก็คิดทบทวนถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงรู้ว่าตัวเอง ทำผิดไว้มาก เขาจึงพยายามกลับตัวกลับใจเสียใหม่ โดยการเลี้ยงชีวิตตามทำนองคลองธรรม ด้วยการเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เช่น หลอกหลวงเขากิน ปล้นฆ่าผู้อื่นเขา บังคับผู้อื่น ให้ค้าประเวณี ค้ายาเสพติด จากการกระทำของเสือฝ้าย นักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร
- ก. เสือฝ้าย กลับใจมาเลี้ยงชีวิตตามหลักของสัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีวิตชอบ
 - ข. เมื่อเลี้ยงชีวิตตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด ย่อมทำให้เสือฝ้ายไม่เดือดร้อนอีก
 - ค. เมื่อเสือฝ้าย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง ชีวิตย่อมประสบแต่ความสุข
 - ง. การละเว้นจากการเลี้ยงชีพ ในทางทุจริต ย่อมทำให้ชีวิตเป็นสุข

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	พระมหาจำลอง พรหมเสน รหัส 4022722
วัน เดือน ปีเกิด	26 มกราคม 2513
ภูมิลำเนาเดิม	196/2 หมู่ 5 ตำบลวังฆาง กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน 51120
ที่อยู่ปัจจุบัน	14 วัดธาตุคำ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2532	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ.2539	พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (วัดสวนดอก) จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2539	รองเจ้าอาวาสวัดธาตุคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เลขานุการเจ้าคณะตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ.2543 - ปัจจุบัน	ครูโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่